

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė preky-
su prisiuntimu:
Rusijoje uždeng-
tose gromatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalįtą eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje
(Tilsit Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Italpa: Reikaluose mokslo, -j-a. — Budas Lietuvos, Ursulė iš Kupiškės. — Sziučius ir jo šeimininkštis (juokai),
Juozo Korženiowski. — Privatiška ir draugijinė ukės organizacija, Liutas. — Audiatur et altera pars, Szernas. —
Tėvyniški varpai, Q. D. ir K. — Mikroorganizmai, Paulius. — Korespondencijos, Dieglys. — Iš visur, Dagis. — Politika,
Joniskis. — Gromatnyčia. — Apgarsinimai.

Reikaluose mokslo.

Nors dėl vedimo karės reikalingiausi yra pinigai, ir, kaip sako garsus vidurinių amžių vadas, da syki pinigai — bet dėl pergalejimo neprieteliaus tėvynės vienų pinigų ne užtenka: reikia pilnų krautuvų ginklų, gerų vadų ir kareivių. Dėl platinimo mokslo, nors taip jau reikalingiausia yra mokslinycia — bet jos lygiai ne užtenka, jai su ja ne susijungs: geri, atsakan-tieji mokytojai ir mokslo prierankiai. Sakysime, kad mokslo prierankiai dar svarbesnę turi vertę ir pirmesnę užima vietą, ne kaip mokytojai ir mokslinycios. Prūsų lietuviškose apygardose, yra gānėtina mokslinycių; didesnė pusė jose mokytojų lietuvių, tarp kurių nors dešimtas yra lietuviškos dvasios — bet vaikai lietuvių, ir jų mokymą pabaigę, išeina per pusę vokiečiais. Tas pats atsitinka ir Rusijoje. Atmesim Žemaitiją ir taip vadinamą užnemunės Lietuvą, kur ir pradinėse mokslinyciose mokytojai ateiviai-rusai, bet ir Suvalkų rėdyboje, kur mokytojai lietuviai, pabaigę Veiverių mokytojų Seminariją — tas pats užtėmijimas: vaikai gėrisi pažinčia kėlto rusiškų žodžių, visur juos vartoja ir lietuviškai šnekant, tvoros ir sienos jų rankomis su pieša iškrevezio-tos bjauriausiais žodžiais iš rusiškos kalbos žo-dyno. Kodėl taip yra? Atsakims lengvas: mo-kytojas, nors ir karštas lietuvis, ne tur ant ko remti savo žodžių prie stokos atsakančių mokslo rankvedžių; ne gal apstabdyti įtekmės programų ir oficiališkų mokslo prierankių. Žodžiai įkve-piantieji vaikams meilę lietuviškos, jai ir norėtu juos įkvepti, ne išsyk gal buti suprasti ir per-imti išminčia vaikų, delto pasilieka tikrai žo-džiais.

Rusijoje mums saviškų mokslinycių įrengti ne daleista, delto-gi čion lietuvišką mokslą ga-lima platinti tikrai per atsakančius mokslo rank-vedžius; Prusuose ir svetur, nors dėl įrengimo

privatiškų lietuviškų mokslinycių nėra viešpatys-tės įstatuose trukdymų, — bet joms visur pri-truksta mokslo prierankių ir mokytojų. Stoką mokytojų galima but pergalėti, jai butu visi rei-kalingi dėl mokymo prierankiai; tasyk kiekvie-nas šiek-tiek apšviestas lietuvis, pagal rankvedį, galetų but mokytoju lietuviškoje mokslinycioje; iš rankvedžio galetų pats išsimokėti reikalingų dėl mokymo dalykų ir pedagogijos.

Koki vienok yra mūsų kalboje mokslo rank-vedžiai? Yra jų labai mažai. Lygšiol išduoti yra: Abecela, Nerio Keturi svarbiusi vei-kalai Aritmetikos, Gailuezio Užduotinas paremtas ant tų veikalų, Nerio Trys pa-mokslai apie gaspadorystę, Pamokslai apie galvijų auginimą. Sodnas apyniai ir bitys, Svarbiausios žmonių ligos. Tai ir viskas, ir tie patys toli ne pilni ir ne užbaigia atsakančią mokslo dalį. Gramati-kos Kn. Miežinio jau ne minėsime, koke ji ne butu, nes išdavimas jos jau beveik išsibaigę; da yra ant pardavimo tikrai pors dešimčių exempliarų. Darbštus ir teisingai sakant, suly-ginus išlygas, daugiau už mus europiečius au-kaujantieji ant reikalų tėvynės, broliai ameriko-nys rengiasi dabar išduoti: Visotiną istoriją, Geografiją ir Istoriją lietuviškos rašle-vos. Jaigu tenai nustotu nesutikimai ir visi dirbtu sutartyje, žinoma, daugiau galima butu padaryti.

Europoje lygšiol nieks ne užsima išdavimu mokslaknigių, nors rodos čionai daugiau ir dar-binikų ir lietuvių: rašėjai užsėmę publicistika, išdavėjai-gi išleidimu tik kni-gų išsyk galinčių pilną atnešti. Mokslaknigės-gi prie nesupratimo reikalo mokslo tarp mūsų žmonėlių, kaip ant dabar, pelno ne žada. Rodos prigulėtu tuom už-siimti draugystei Byrutės — bet kaip šiandien ir jos tikrai užduotė yra nė žinoma, nė su-

prantama: ji ir per plati ir per siaura. Praplatinus programą draugystės ir paskirdama jo dalį ant platinimo apšvaistos, jį atgautu nužudytą užsitikėjimą ir simpatiją visų lietuvių. Amerikoje Baltimores mokslo draugystė tar ušduotę platinti mokslą ir apšvaistą tarp lietuvių visokiais pasiekiamais jai keliais. Pigiausiai tai atlikti galima išduodant pigias mokslaknigijas, ypač prierankius dėl mokslinčių, paremtus ant tautiško pamato. Tuom-gi, kaip nurodo draugystės įstatai, jį ir užsiima. Delto-gi nežinia, kodėl Baltimores mokslo draugystė randa taip karštus priešinikus tarp rašėjų ir draugų lietuviško laikraščio „Saulės.“ Labai geistina būtų žinoti, ką-gi tie broliai nori pasiekti užstodami kelius Mokslo draugystei, o patys nieko dėl pakėlimo mokslo ne atlikdami?

Jaigu taip, rodo lietuviams gyvenantiems Europoje prigulėtu prisidėti prie augimo Mokslo Draugystės: šelpti ją: turtingiems prisirašant į sąnarius, inteligentams-gi siunčiant jai apdirbtus moksliskus rankvedžius. Iš tikro vienok ne taip yra, lietuviai europiečiai maž ką prisideda prie sumažinimo vargų savo išeivių Amerikoje. Ot neseniai mes patys padavėme užmanymą, išduoti laikraštį angliškoje arba francužiškojo kalboje, apreiškiantį svetimoms tautoms mūsų tikrą padėjimą, išeinantį nors syki ant bertainio meto, ant pavidalo išleidžiamojo lenkų Paryžiuje „Bulletin polonais. Rėdystė laikraščio „Vienybės Lietuvininkų“ ant mus užmanymo atsiliepe, žadėdama tokį laikraštį išleisti, jai tik broliai iš Europos atsiųstu raštus nors lietuviškai, lenkiškai arba rusiškai rašytus, pati apsimdama juos perverst. Ko rodo daugiau reikalanti, turint tokį palengvinimą? „Saulė“ tuojaus iš savo pusės, pavydėdama savo seseriai, vėlei apgarsino buk ir ji išleisiant tokį laikraštį; šiandien vienok jo nėra. Kodėl? Delto, kad kaip dažinujome, nieks iš europiečių savo darbo prie to pridėti ne nori; ner delto tenai nė jokių atsiųstų raštų — spēkos-gi vietinių rašėjų, galinčios dėl to ką nors atsakančio parašyti susideda iš dviejų trijų rašėjų. Jos ne užtenka dėl atlikimo to veikalo.

Tas pats ir su šelpimu Mokslo Draugystės: sąnariai jos tiktai lietuviai gyvenantieji Amerikoje, raštai-gi kokie yra dėl išdavimo — tai lygiai darbai tik vietinių rašėjų; pagelbos europiečių beveik nėra. Mokame mes tankiai nupiekti durbus kitų, ne drauge su mumis dirbančių, bet anaipol ne norime prisidėti su savo darbais prie pakėlimo darbų kito pulko, nors tie darbai gali turėti svarbiausią įtekme ant visų lietuvių. Dabar, kaip žinoma, Mokslo Draugystei truksta jau ir darbų dėl išdavimo, žinoma kad ir turtiskas padėjimas jos ne skaisčiai žydi. - j - a -

Budas Lietuvos.

Lietuva brangi, vieta garbinga,
Tu motinėle mano laiminga!
Tu nuo senėlių buvai dabinta,
Dabar jaunujų kojoms pamiuta.
Buvai tu kitkart šlovinga, miela,
Turtinga, stundi, kaip gyva ciela;
Linksmųjų buvo pilni laukėliai,
Skardžiais skambėjo balsais miškėliai.

Senybės žmonės buvo meilingi,
Ir dabartiniam laike garbingi.
Kad ir trincėiais baltais nešiojo,
Bet-gi skudučiais ir vamzdžiais grojo,
Ir sutartinių kožnas mokejo,
Kokiam tikt laike, kokių reikėjo:
Ar ant vesėlių, arba melstuvės,
Ar kad šeimynos buvo draustuvės —
Gražiai dainavo gerdami alų,
Visi patogiai apsedę stala.
Gražu kaip kalba mūsų tėveliai,
Kaip kitkart darė dar jų senėliai.
Jausmais gražiausiais širdis pribirsta,
Kad senus laikus mislis išvirsta.

Lietuviai kitkart buvo vyžoti,
Bet-gi mokėjo gražiai giedoti;
Visuomet linksmi, buvo laimingi,
Miškomis ir pievoms pilnai turtingi.

Jie nesigynė kas ką turėjo,
Vienas ant kito meiliai žiurėjo.

Ne buvo kitkart tarpe lietuvių
Tokios nelaimės, piktų liežuvių.
Visuomet teisi meilė blizgėjo.
Kaip ant žolyno rasa mirgėjo.

Nors trinyteliai stori baltavo,
Bet širdy meilė gryna žaliavo.
Kad ir turėjo pinigų puodus,
Delto suglūnostę nešiojo kuodus.
Visi draugystę gražiai gyveno,
Ir kaip naminiai medžiai paseno.
Gražiai perleidę metus ir dienas,
Kaip tik priguli iš jų kiekvienas.
Visi takialiai buvo jų švęsti
Vamzdžių, skudučių balsais nugręsti.

Savo laukėliuos' ant grynų pievų,
Meiliai skambėjo toks balso ukas,
Į dangų kėlės' kaip garbės rukas.
Šiandien Lietuva kur garbė tavo,
Kur tarp senėlių taip viešpatavo?
Nebežaliuoja tas gražus budas,
Gal jau ir nyksta, kaip maurų grudas.
Niekas trincėiais nebesiejoja,
Vamzdžiais, skudučiais niekas ne groja.

Pražuvo budas gražus senėlių,
Tarpo šio laiko jaunų žmonėlių.
Labai nuliudus' yr' širdis mano,
Kad viežlibumo jie neišmano;
Pašiausę kuodus puces' kaip ežiai,

O nesimato, kad menki kežiai;
Kaip vasarųjų' priaugo usnių,
Taip tarp lietuvių visokių susnių,
Kaip ir dilgynės tarp mėtų kaišo.

Taip Lietuvos kalbą gražiausią maišo.
O ne supranta kokia yra bėda,
Kaip ir kvietkėlę kirmėlės ėda!

Meilingą rėdą prigimtą drasko,
Ir lyg apjuokę po kojoms blaško;
Mina po kojų aukso grožybes,
Brangint n'įsmano skarbo gėrybes.

Lietuva miela dažnai vaitojo,
Kad daug nelaimių aplink apstojo,
Iš visų pusių visaip suspausta.

Kaip ir žolėlė drebliu išplausta.
Nyksta gražiausios senųjų dainos,
Kaip usnys auga berniai ir vainos;

Daugio jaunybės širdys sučiurę,
Tarp skriaudų provų labai suniurę,
O iš puikybės dangumas klysta,

Vertumo savo nebepažįsta;
Išjuokia rubus senų tėvėlių,
Namie padirbtus baltų linėlių.

Lietuvių šlovė ir tas paminklas,
Trinyčiai balti kaip krikšto ženklas:
Kaip baltais rubais žmonės vilkėjo,

Daugiaus ir meilės savėp turėjo.
Šiam laike meilė tarp žmonių gėsta,
Kaip žiburėlio šviesumas blesta.

Dabar Lietuva, kas tav' pažįsta?
Jai tik paukštėliai, kada pragysta,
Savo giesmėlems jie tav' apgieda,

Kaip su sparnialiais padangen rieda,
Balsais visokiais gyria garbingai;
Ir viežlibumą mini meilingai;

Pievos žalumais, žiedai kvėpimais,
Miške medėliai grynais užimais,
Kur auga šakos jų suspynę,

Meilingai kalbas' aplink tėvynę,
Visi gražumai tavo žaliuoja,
Tik žmonių širdis labai raudoja.

Urszule izz Kupiszkes.

Sziauczius ir jo szejiminiksztis.

Luokai,

Juozo Korženiowskio, perverte kn. Aleksandrowicz, 1883 m.

Žmogistės:

Šiauczius Šaroška,

Jo pati Šaroškienė,

Jų duktė Barbė,

Šejiminikštis Gasparas

Dagilius,

Gurkšnis, atlikęs urėdņikas,

bičiuolis Šaroškos.

Žydas Morkelis,

Nepažinstamas.

Veikme pirmoji.

(Teatras — tai grinčia.)

Pirmas atsitikis.

Szaroszkieni ir Barbe.

Šaroškienė (išeidama — prie durų): Padabok
Barbait namus ir baigk kuoveikiausiai tuos pusbačius.

Barbė. Gerai, gerai — matušait, bet tamsta jau
ir taip šiandien prisivaikščiojai.

Šaroškienė. O juk niekur to tinginio, tavo tėvo,
negaliu atrasti. Dar eisiu į miestą, benė rasiu jį tarpo
tų prakeiktų jo draugų girtuoklių kokiame kambariėje
lindant. Aš prisiekiu . . .

Barbė. Ai, matušait kam reiki siekti.

Šaroškienė. Nu jau ar aš prisieksiu ar ne, bet
kada norint prisitaisiusi aš perskelsiu makaušę kuriam
iš jų — tiktai tu neiseik niekur. (Išeina.)

Antras atsitikis.

Barbė (viena pati). Gerai matušait! — vargšė
ta mano matušė. Sunkus jos gyvenimas. Kad ne tas
Gasparas taip teisingai prižiūrėtu darba, tai mums
labai nuviktū blogai. Teisingas jis berniukas. Aa, jis
toks nebus kaip kad yra mano tėtuzis. (Įsimislyja.)
O kas gali žinoti? juk ir tėtuzis buvo pirmiau geras
ir darbštus, o kaip kada yra blaivus, negėręs — tai
ir jis tikus ir meilus. Taip tatai gali ir ans paskui
pasigadinti; kaip tiktai susibičiuliaus su girtuokliais,
tai viskas prapuls. Norėčiau jį pasivadinti — bet ne,
duosiu atilsį, baisu su jais prasidėti — nenoriu tekėti
— nės jau namuose turiu tokį paveikslą (jį prisitartina
prie durų darbavietės — po valandėliai). O gal ir
motinėle truputį kalta, kad tėvas toks; o kad aš
bučiauju įlaidesnė, kantresnė, o labjau išmintinga, tai kas
gali žinoti? — Ar pasikviesti jį ar ne? O berniukas
kaip butu linksmas kad aš jį pasikviesčiau. — Cia,
juk viskas rankose Dievo! (Jį atidaro duris į darba-
vietę.) — Gasparai, Gasparai! (Skubina eina į savo
vietą prie stalėlio ir ima siuti. Gasparas įeina džiugus,
apsistoja prie durų ir žiuri meilingai į ją — paskui
prislinkęs ima jos ranką ir bučiuoja — jį jam durinėja
adatėle.)

Trečias atsitikis.

Gasparas ir Barbė.

Gasparas. Ai, ai! Barbait! argi taip gražu!

Barbė. O-gi ko lendi prie manęs?

Gasparas. Kaip tai ko aš lendu? — juk tamsta
manę pasišaukei — o kad ir nebūtumei pasišaukusi,
tai ir taip tarsi manę kas traukte traukia prie tamstos.

Barbė (viliugingai). Kodėl-gi taip?

Gasparas. Kodėl? Ne delko kito kaip tiktai
delto, kad aš tamstą myliu, taip myliu, kad manę kar-
tais kaip koks drugis krečia, kad apie tai pamislyju —
taip matai aš tamstą myliu. — O! aš tamstą, Barbait,
miliu, labai labai miliu!

Barbė. Tai gailu kad tamsta manę myli.

Gasparas. Gailu? ir tai delko?

Barbė (žvelgdama į jį meiliai). Delto, kad aš
gali tamstos, Gasparai, butinai nemyliu.

Gasparas. Nu jau tai truputį netiesa.

Barbė. Kaip tai netiesa, kad aš sakau!

Gasparas. Kas iš to, kad tamsta, Barbait, taip
sakai. Taip tai visos mergaitės iš pradžios sako, nės
jos gedžiasi pačios savęs, bet ar aš to neregiju?

Barbė. Ir ką tamsta regi?

Gasparas. Gerai regiu kas dedasi tamstos šir-
delėje.

Barbė. Gasparai, tamsta ėsi juokingas.

Gasparas. Ko aš ten busiu juokingas — tai
tiktai tamstai rodosi — o aš iš viso ko nusprendžiu

Barbė. Bet iš ko tamsta gali taip jau spręsti

Gasparas. Iš to, kad tamsta, Barbait, manę myli
jai-gi ne taip labai kaip kad aš myliu tamstą — nės
taip mylėti yra sunku — bet trupučiuoką tai vis manę
myli. Kam čia tamstai pečius be reikalo trukčioti, juk
taip yra iš tiesu (stebisi į ją). O kaip tamstai, Bar-

bait, pritinka pečius traukinti. Aš matai tamstą taip myliu kad ką tiktai tamsta darai, tai vis man patinka — kaip sėdi, kaip stovi, kaip galvelę palenki ir kaip valgai — tai man vis dideliai patinka.

Barbė. Bet tai dar vis neparodo, kad aš tamstą mylėčiau.

Gasparas. Jau tai kad tamsta taip manęs kantriai klausai, ar tai jau nėra daroda? ir tai kad tamsta taip į manę stebiesi, kad man ir ašaros iš akiu ištrikšta, ar ir tai nėra davadu? O lankimas darbavietės, kada pats meistras kur išeina, o-gi tas pasišaukimas manęs prasišalinus tamstos matuše, ar ir tai nėra paroda? Kalbėk tamsta sau sveika — o aš matau kas čia dedasi. Teisybę pasakius. jau tai butu ir nuodėtą jaigu manęs norint truputį ar ir gerai nemylėtumei. Ar-gi aš neteisingai tamstoms tarnauju? . . . Meistras pats, norint jis tamstos tetuzis, nežiuri į darbą, ir kad taip ne aš . . .

Barbė. O-gi mano matušė?

Gasparas. Tota, ar-gi tamsta nežinai, kad moteriškė, norint ji norėtu, negali viso ko kaip reikiant apveikti, labjausiai kada turi tokį vyrą.

Barbė. Gasparai!

Gasparas. Aš žinau kad tai tamstai skaudu, ir man tai skaudu, bet kas yra teisybė, pasilieka teisybe — ir norint teisybė yra karti, tai geriausiai pasakyti tiems, kuriuos mylime, ne kad meluoti jiems į akis — ir tamstos matušė . . .

Barbė (atsistodama). Prašau nieko pikto nešnekėti ant mano matušės.

Gasparas. Del meilės Dievo! Kas tamstai sako, kad aš noriu ką pikto pasakiti ant Šaroškienės? Ar tamsta nematai kad aš ją myliu kaip savo tikrą matutę; aš vargingas našlaitis, neturiu nei tėvo nei motinos, ir nežinau iš kur atsiradau ant svieto. Bet kas teisybė, tai teisybė, ir pati Šaroškienė truputį kalta — ji karšta kaip ugnis, ir taip tuojau kelia ranką tai kairę tai dešinę. — O taip, Barbait, su viru elgtiesi nepridera, kadan-gi tai ji labai piktina.

Barbė. Tai teisybė kad matušė perdaug smarki, jau aš tai kartais sakiau. Bet ar tamsta to nežinai, kad ji palieka tuojau minkšta kaip vaškas, lai tiktai jos atsilenksi, pabučiuosi įai ranką ar imsi verkti kaip kad aš kartais darau; tadą ji pasilieka taip gera, kad norint prie širdies pridėk.

Gasparas. Tai-gi matai, Barbait, kad gerai mums, kurie ją pažįstame ir mylime; nės tas tiktai moka nusizemįti, kas myli. O juk vyras kartais nori buti valdinieru namuose ir greitai supiksta, o kaip tiktai jau neger namuose, tai jis eina kur kitur pasilinksmįti, ištekšlevodamas šend tai, ką vakar uždirbo.

Barbė. Jau matai tai tiesa! aš tai kartais sakau mamai.

Gasparas. O-gi šeimyna! ta taip-o-gi nemyli, ji tiktai už pinigų tarnauja ir už gerą žodį — greitai pasi-pučia, ir aš pasakysiu tamstai, kad jaigu aš jos nepri-turečiau ir su jąjū nesiriečiau. tai jau butu visi seniai išvaikščioję katras savo šviesą.

Barbė (duodama jam savo ranką). Aš jaučiu, jaučiu kad tamsta mums teisingai tarnauji.

Gasparas. Teisingai tarnauju? O vienok tamsta manę snekjdamą visadą sakai: tamsta Gasparai. Ar tai aš koks ponas Gasparas, ar ponaitis ar ko? Ar-gi tamsta nežinai, kad aš esmu našlaitis Dievas žino iš kur?

Barbė (duoda jam antrą ranką sakydama meil-ingai). O kaip-gi tamstą kalbėti? Gasparas stačiai?

Gasparas. Norint ant galo ir taip — nės aš to

vertas. Visą savaitę (nedėlę) dirbu dieną ir naktį — o kad ateina šventdienis, tai nē į susirinkimus, nē į nibrus (jauimus), nē į gėrines neeinu; jei tiktai tamsta, Barbait, ēsi namie, tai visados randu kokį no-rint darbą — ir tai vis darau, kad tamsta manęs Bar-bait netamsčiotumei.

Barbė (traukiasi prie jo). Kaip Gasparait, mano mielas, nori kad tavę vadčiau?

Gasparas (glaudžia jos ranką prie savęs ir bu-čiuoja). O tai taip, taip, savo Gasparaičiu, nės aš Barbutės ēsmu dušią ir kunu, rankomis ir kojomis, galva ir pradžia, visu kuomi, kas mano yra — ēsmu Barbaitės Gasparėliu.

Barbė (glaudžiasi prie jo). Tu mano brangus Gasparait!

Gasparas (išgošnijęs glėbėstuoja ją). Mano Bar-bait!

Ketvirtas atsitikis.

Tie patys ir Szaroszkieni

(Šaroškienė tuomi tarpu įeina ir muša Gasparui į veidą). Šaroškienė (šluostidama prakaitą). O-gi čia kas tai par pasiglebėstavimas?

Barbė (į šalį). O tai jau ir pragaištis!

Gasparas (į šalį). Ar nesakiau kad ji karšta kaip ugnis!

Šaroškienė. Kas tai yra? man tuojau sakikite.

Barbė. Čia mamait!

Šaroškienė (pertrauklama). Čia mamait! O delko nieko nedirbai? Delko šniureliai dar neuž-varštiti? Delko skurkraščiai ant žemės? sakikk man tuojau!

Barbė. Matai matušait! . . .

Šaroškienė. Matai matušait! (muša jai į veidą). Matau kad ne tai dirbai, ką liečiau — sakikk man tuojau.

Gasparas (įnirtęs). Matai tamsta, aš . . .

Šaroškienė. Tu, tu? O tu ką čia dirbai? ko čia atėjai? ar tai čia darbavietė? Sakikk man tuojau.

Gasparas. Bet-gi tamsta . . .

Šaroškienė. Bet-gi tamsta? Aš čia tau paro-disiu „bet-gi tamsta“ — ar matai, kad aš bėgioju ir jieškau to paleistuvio ir negaliu atrasti, tai jis čia glė-bėstuojausi — ar tai tau tas kasnelis? Sakikk man tuojau.

Gasparas (išdidžiau). Ar tai butu šmatlus (di-vinas) daigtas? Jau-gi . . .

Šaroškienė. Jau-gi? Dar man čia kalbėsi jau-gi? Ar mano duktė skurėlė del čebatų, kad ją turi lankstyti? Sakik-gi tuojau.

Gasparas (ne be pakamtrus). Tai jei jau tamsta . . .

Šaroškienė. Jai jau tamsta? Ar girdėjo kas tai? Savo akimis mačiau, kaip ją meilavo, o jis man kalba jei jau tamsta . . . Kaip nesigėdi uždavinėti melagystę givoms akims!? (Nori jam mušti į antausį.) Sakikk man tuojau.

Gasparas (nutvėręs jos ranką, sneka greitai). Tai ir kas? — Jei aš tamstą nemylėčiau ir negodočiau, tai aš kitoniškai pakalbėčiau — bet kadan-gi tamsta ēsi motina Barbaitės, tai aš tamstai tiktai pasakau aciū už smugį (bučiuoja jos ranką ir sprunka laukan — Barbė jam dėkavoja žvilgiu). [Toliaus bus.]

Privatizka ir draugijine ukės or-ganizacija.

(Tąsa.)

2). Laisvose lenktynėse dažnai gauna viršų labjaus nesąžyoniški žmonės. Laisva konkurecija

tokiems naudinga, delto kad ji duoda mažą sferą ukiškai tiesai ir dangelį atsitikimų palieka ant laisvos individų valios; iš to išeina: a) nesąžyniškai žmonės elgiasi dar bjaurians, nes ukiškas pasisekimas vilioja juos prie tokio pasielgimo, ir doriskų jų kodeksų darosi tikrai bausmių kodeksas; b) geresnius žmonės arba pirmųjų pasisekimas įveda taip-gi į pikta pagundinimą, arba konkurenciją priverčia nesąžyniškai elgtis. Tokiu būdu doros maštabas mažinasi ir delto mes nuolat sutinkame visokias išdirbinių falsifikacijas, apgavimus saiko, masto ir t. t.

3). Sistemoje laisvos konkurencijos gauna viršų didelės ukės ant mažų; lengviausiai galime tai užtęmyti svarbesnėse išdarbystos dalise, nes čia ypač parodo savo įtekmę didieji faktoriai: aukų ekonomija, nauda darbo padalinimo ir mašinų įvedimo, didelis darbininkų skaitlius ir didelis kapitalas. Per mažų ukių išnykimą maža, absoliutiškai ir proporcionališkai, skaitlius žmonių, ekonomiškai neprigulinėjų nuo kitų ir pramoniška draugija dalinasi į du luomu, surištu tarp savęs lyg laisva sutarme: kapitalistų iš vienos pusės ir darbininkų iš kitos. Pereiti iš pirmo luomo į antrą neuždrausta, tiesa daleidžia, bet negalima delei ekonomiskų išlygų; iš to išeina nuolatinė neligybė abiejų luomų ekonomisko padėjimo ir apšvietimo laipsnio, interesų priešingumas ir neapykanta. Turtų padalinimas darosi vis nelygesniu, išdarbysta gauna negerą pakraipą, nes dirba daugiausiai del užganėdinimo reikalų išlepusių didžturėjų.

4) Prie dabarnyksėios sistemos žmonės nežino, kiek reiks draugijai tų ar tų daigtų; tuom tarpu kiekvienas išdirbėjas rupinasi kodaugiausiai uždirbti; delei šitų dviejų priežasčių atsitinka taip vadinami krizisai t. y. periodai, kuomet per daug esti prigaminta daigtų, o nėra kam juos pirkti, nes išdirbėjai žiuri tik ant daigtų prėkių ir puolasi daryti tuos daigtus, už kuriuos gerai moka ir daug perka; ant galo pasirodo, kad tokių daigtų yra per daug; tuomet išdarbysta mažinasi ir darbininkų dalis liekti be darbo, atsitinka išmesta ant ulyčios. Tuom tarpu neturtėliai reikalauja daigtų, norėtu nusipirkti, bet neturi už ką. Kapitalistų nuolatinė eksploatacija darbininkų „pridetojo darbo“ ir naudojimas mašinomis daro žmonių dalį nereikalinga ant svieto. Žodžiu kalbant, techniškai išradimai, kurie turi buti naudingais žmonėms, dabar daro jiems nelaimės.

5) Pereito amžiaus reformatoriai, kurie davė pradžia šiadyksėiai ekonomiškai sustatai (drange su jais, žinoma, ir šalinškai šiadyksėios sistemos) padarė didelę klaidą, kuri atnešė žmouėms daug nelaimių: jie laike darbą už tokį-pat pardavinį, kaip ir kiti pardaviniai. Darbas tai sunaudojimas žmogaus darbinikiškų spēkų; spēkos-gi tai

pats žmogus pagal tai, kaip jis prideda prie darbo savo kuną, dušią ir protą; tai-gi darbas yra tai naudojimas iš paties žmogaus. Parduodamas kokius daigtus, žmogus turi naudą ir iš pardavinių ir iš savo darbo, darbinikas-gi parduoda tik savo darbą t. y. patį savę ir kitokio pelno neturi; darbinikas negali nusiųsti savo darbo ant parodos, ant pamėginimo, kaip tai daro daigtų pardavėjai; delto jis pats turi važiuoti, bet negali — neturi už ką nuvažiuoti; neturtė, badas neduoda jam laukti geresnio laiko, ar vietos; kadan-gi darbininkų daug, tai prekę už jų darbą skiria tik darbdavėjas, kuris, pirkdamas darbą, nusiperka darbiniką su kunu ir su dušia ir viešpatanija ant jo. Jaigu įstatai negina darbiniko ir darbdavėjo valia laisva, tai darbiniko laimė ir nelaimė pilnai priguli nuo gero noro darbdavėjo: nuo jo priguli, ar drutas ir sveikas gims darbiniko kudikis, ar menkas ir nesveikas; ar penės jį motina savo krutimis, ar girdys pienu, ar ilgai bus darbinikas sveikas ir stiprus, ar greitai pasidarys niekam nevertu ir t. t. Daigtų pardavėjo pelnas mažai priguli nuo jo ligos, priešingai, darbinikas sirgdamas negali nieko uždirbti. Aišku, kad tarp darbdavėjų ir darbininkų nėra laisvos sutarmės, kad pirmieji viešpatauja ant antrųjų ir kad laike nelaimės, ligos ir senatvės darbininkų buvis neaprupjtas. Delei visų tų išlygų, kaip parodė daugelis ištyrinejimų, darbininkų buvis ir moksliskas padėjimas baisus: darbas kasdien labai ilgas, angstyvas vaiku darbas, nakties darbas ir dar drauge vyrų, moterų ir vaikų ir t. t.; delei ilgo darbo ir neturtės darbinikai negali naudotis iš gerybių, kurios duoda kultura ir negali turėti partiško ir doriško žmogiško gyvenimo. — Teisingai kalba Lassal, juridiskoje sferoje kožnas atsako už tai, ką padarė, o ekonomiskoje, prie dabarnyksėios jos organizacijos, kožnas atsako už tai, ko nepadarė.

6) Pačioje išdarbystoje dabar yra dar toki negerumai: a) reikalingas samdininkų darbas, kuris mažai padaro, blogai apsieina su medega ir reikalauja priežiūros t. y. neproduktyvsko dar darbo; 2) esant samdininkams, sunkiaus įvesti mašinas, nes pirkdamas mašiną fabrikantas turi užmokėti už reikalingąjį ir pridėtąjį darbą, samdydamas-gi darbinikus, jis apmoka tik reikalingąjį darbą. — Visos šitos negeros pusės, o taip-gi ir tas dalykas, kad tarp privatiškų ukių silpnesnių, elementu kurkas daugiaus nei stipresnių parodo mums, kad sistema laisvos konkurencijos turi buti apsvarstoma nevien tikrai pagal savo gerumus išdarbystos sferoje ir gerus rezultatus del mažumos privatiškų ukių. Jos bloga įtekmė ant turtų padalinimo, ant doros ir socialisko gyvenimo turi labjans atkreipti ant savęs mūsų akis. Augsėiaus buvo pasakyta, kad privatiška

ukių sistema sferoje daigtų išdirbimo turi daug gerumų; dabar turiu parodyti, kad dėl pagaminimo nekurių daigtų t. y. dėl užganėdinimo nekurių reikalų jį suvis netinka.

Kollektyviški reikalai. Žmonių reikalai gali būti padalinti į dvi dalis: individuališki ir kolektyviški. Anot Wagner'io, kolektyviški reikalai tai tie, kuriuos gimdo sociališka žmogaus ėsybė, arba žmonių sągyvenimas; individuališkus reikalus turi ir gyvuliai, kolektyviškus-gi vienas tik žmogus; tiksliai tolimą jų analogiją randame pas gyvulius. Bet reikia užtėmyti, kad reikalas darosi kolektyvišku tik tuomet, kada visa draugija, arba žinoma jos dalis, supranta ir jaučia tą reikalą ir kada draugijinė ūkė užganėdina jį; juk, buvo toks laikas, kuomet tiesos ir tiesdarystės reikalą aprūpindavo privatiška ūkė, o advernai, maisto reikalą — draugijinė ūkė; vargiai galima vadinti tuomet pirma reikalą kolektyvišku, antrą — individuališku; ir dabar, padėkime mieste, ulyčias išgrindžia akmenimis draugijinė ūkė (miestas), o namus kožias sav stato; ir vieną ir kitą reikalą jaučia kiekvienas miesčionis, bet reikalai ne vienaip aprūpinami, per tai ir nevienoki. Šiame laike yra labai daug kolektyviškų reikalų; svarbiausias iš jų, apie kurį supratimas pas žmones anksti išsidirbo, yra reikalas gėro, tvirto tiesos parėdko; šitas tiesos parėdkas turi duoti pamatą ir apspręsti rubežius privatiškų ukių sistemos pas civilizavotas tautas, o taip-gi apspręsti asabišką laisvę, savumos tiesą, laisvą konkurenciją ir t. t.

Kiti šiadyksės draugijos kolektyviški reikalai gali būti padalinti į tris dalis: 1) vietiniai kolektyviški reikalai, t. y. tie, kuriuos gimdo žmogaus prigulėjimas nuo gyvenimo ir darbo vietos; kadan-gi yra visokeriopas vietų padalinimas, užtai randasi visokeriopi vietiniai kolektyviški reikalai: bendrija, miestas, valsčius (gminas), pavietas, provincija (rėdyba) ir kiti, ant galo valstija, kaip didžiausias vietinių kolektyviškų reikalų plotas. Šituos reikalus dangiausiai aprūpina ūkės su draugijine organizacija; parodysin didesnius iš tų reikalų: ekspropriacija, reguliacija naudojimosi vandenių ir kūrų, assekuracija, kelių įtaisymas, prekystos priežiūra (padėkime, reguliacija saikų, masto, ir svaro), sveikatos reikalai (ypač miestuose), reikalai tikėjimo, doros, mokslo ir humaniškumo (neturtėlių prieglauda); ant galo nekurių materialškų daigtų prirengimas, jaigu išdarbystos technika daleidžia draugijinėms ūkėms užsiimti tuom (vandens dastatymas miestuose). Prigulintis šitų reikalų aprūpinimas reikalauja labai didelių užvedimų ir prietaisų, kurių įtaisymas ir užžiurėjimas turi būti pavesti draugijinėms ūkėms ir dažnai dar reguliuoti tiesos parėdku.

2) Nekurie žmonės pagal savo metus ne-

gali pasigaminti sav daigtų ir apsirūpiti savo reikalų; žmonės maž-daug vienokių metų turi vienokius reikalus, užtatai yra kolektyviški reikalai žmonių grupų pagal metus: a) vaikai reikalauja auginimo ir apšvietimo (klausymas apie priverstina vaiksčiojimą mokslan), apgynimo nuo angstybos jų darbo eksploatacijos (fabriku įstatai apie vaikų darbą), apiekos ir priežiūros. Datyrimas parodė, kad vienų tėvų arba vyresnių giminių negana, kad prigulinciai užganėditi šitiems vaikų reikalams; čia reikalinga draugijinė ūkė, eventuališka, labdaringa ūkė; b) tą patį reikia pasakyti apie reikalus senų, ligonių lūišų-beturėjų; c) ant galo busenės kartos taip-pat turi tiesą ant apgynimojų reikalų ir interesų šiadyksės kartos ūkėje; šitai reikia pasakyti ypač apie gerą naudojimą ir užlaikymą gamtos turtų, gulincių žemėje, ir klimato gerumų; privatiška sistema čia paoji delto, kad atskyrus žmogus dažniausiai žiuri tik ant dabarnyksės savo intereso; šitas paojus turi būti prašalintas tiesos parėdku ir draugijinėms ūkėms (gminas, valstija i. t. t.) delei naudos ateisenėjų kartų; čia priguli girinė ūkė, medžioklė, žuvinjysta, žemdirbysta (melioracijos) kalninjysta.

3) Kolektyviški reikalai draugijos luomų: abelnas svarbus interesus suriša nekurių žmonių skaitlių į vieną grupą ir atskiria nuo kitų grupų ir atskyrių žmonių, neturincių to reikalo; visokeriopi fiziski, ūkiški, dvasiški, doriški, tikėjimiški interesai esti priežasčia atsiradimo tokių grupų ir kolektyviškų reikalų, paveizdan, tam pačiam mieste prekėjai turi savo įpatingus reikalus, amatinikai savo, advokatai savo ir t. t.

[Toliaus bus.]

Litas.

Audiatur et altera pars.

Tankiausiai mes susitinkame su nuomonėmis rusiškų neva patriotiškų, o teisingai sakant fanatiškų laikraščių. Tarp tokių pirmą vietą laiko garbingas p. Suvorino laikraštis *Nowoje Wremia*, kurisai raštais fanatiko Wladimirowo ar kitų, platina tarp savo vientaucių neuzkantą lietuvių. Išvadžiojimai to laikraščio, žinoma, ne logiški, prieštaraujantieje patys sau; ten kur reikėtu kalbėti apie teisingumą dėl Rusijos nerusiškų gaivalų, visada ragožiuoja. Ir vel čion surandame ragožium augantį saldų ananasą, paskirta dėl mus. Peterburgo fanatiks taip rašo.

„Šiandien gali gyvnoti tikslai dvi valstija veislis: susidedanti iš vieno tautiško ir etnografiško gaivalo, kaip Francija, arba federatiška, kaip Sveicarija. Austrija ne eina į rokundą; ji buvo visuomet tik svetimu inagiu; vienok ir ji turės tapti arba federatiška, arba išnykti. Ka-gi Rusija, tai josios vidurinė politika yra aiški; tikslai pakvaisės galėtu jai vėlyti federaciją 70 milijonų rusų su milijonu suomių, keliais šimtais tukstančių latvių ir estų, 1½ mil. lietuvių ir t. t. — ne rokuojant jau apie tai, jogiai asimilacijos sistema daug prisideda prie išliuosavimo žmonių tuose kampuose nuo svetimų gaivalų, kaip antai švediškoji ponija Suomijoje, vokiškoji Latvijoje, lenkiškoji Lietuvoje. Ant galo tosios tautos ne turi ateitės. Kas gali iš tikro mislyti apie valstiją suomišką, latvišką, arba lietuvišką?“

Quod licet Jovi, non licet bovi! Pagal logiką ir etiką garbingo rusiško pseudo-patriotiško laikraščio, kas piktu yra del Austrijos, tas pats yra pagirtinu ir labai patriotišku dalyku del Rusijos. Kas yra neteisingu daigtu Austrijoj, tas pats augštai dorišku rytų viešpatystėje — nes čionai, kaip patriotiški publicistai garsina, yra kitokia, sveika, nesupuvusį civilizacija, kitokia etika, nuo kurios Dieve apsaugok ne tiktai draugus, bet ir ne draugus mūsų! Ciecorius, jo tarnai ir visa oficiališka viešpatystė turi čion dvejopą dorą: vieną del exporto paskirtą, kitą naminią del savęs.

Rašėjas Now. Wr. matomai karštas Šventos Rusijos patriotas, nori gelbėti ęsybę Austrijos, nurodydams ant federacijos, kaipo atsakančio vaisto; bet federacija, arba nors paliuosavims pančių del svetimų gaivalų, pagal giliai mokytą supratimą pono rašėjo, šventoje Rusijoje nereikalingi tiktai delto, kad čionai suverži lietuviai, latviai, arba suomiai ne gal mislyti, o gal da ir ne mislyja apie viešpatystę lietuvišką, latvišką arba suomišką. Pagal nuomonę garsių tų ciecoriaus ir tėvynės tarnų jausmai ir norai tų Rusijos gaivalų tur buti neatbutinai kitoki, kaip norai ir jausmai rutenu, čekų, slovenų, chorvatų, madzarų arba rumunų. Kas vieniems reikalinga ir už teisinga pripažinta, kitiems apie tokius jau norus Rusijoj ir šnekėti uždrausta. Delto kad čionai nieks ne gal mislyti apie viešpatystes: latvišką, lietuvišką arba suomišką ir kitas, svetimi gaivalai ne gal reikalauti nė paliuosavimo šiandieniškų pančių, nė gal norėti teisingesnių del savęs įstatų, — bet tur jie garbėti savo ciecorių ir jo tarnus už visus jų prispaudimus. Kur čion logika?

Ar ne butų kitoki prisakimai del Austrijos, jai tarp tenbuvusių gaivalų atsirastu bepročiai norinti įsikinkyti į vėžimą, kuriuomi važničiuotu rusų patriotai-biurokratai, vieniausiai ir teisingai sakant, beveik vienaitiniai šiandien pagelbėtojai ir garbėtojai ciecoriaus Aleksandro III? Ne per seniai, kada slovencai Austrijoj pakėlė balsą reikalaujanti įsteigimo del savęs sloveniško universitėto, tasai pats Peterburgo patriotiškasis laikraštis rado, buk toks reikalavimas slovenų ęsas paiku ir ne reikalaujantis išpildimo delto, kad pagal nuomonę to laikraščio, slovenams ne reikia rupėtis apie paramas mokslu ant tautiško pamato, bet prigul priimti rusišką mokslą ir reikalauti įsteigimo rusiško universitėto — t. y. idant Austrija savo pinigais prisi-dėtu prie rusifikacijos savo gyvėtojų ir stengtus pastoti pagelbėtoju Rusijos parubežinių jeneral-gubernatorių. Tašyk Now. Wr. ne reikėjo federacijos, nes mislyjo, kad Austrijoj smulkios slaviskos tautos taip paikos, kad ant paliepimo jai kokio rašpalaikio išsivadės savo prigimties ir kad rusifikacija taip saldi ir geidžiama visiems. Šiandien nuomonis Peterburgo patriotų persimainė nors matomai tiktai del Austrijos; turbut jie patys persitikrino, kad senosnėsis jau per kvailos buvo ir del rusiškų skaitytojų, kurie jau numano kad nieks ir iš smulkiausių gaivalų ne tiktai Austrijos ne geidžia paragauti visų saldumų rusifikacijos, nė jos kelius pažiti. Tikime kad greičiau ar paskiaus, iš gero noro ar be noro prireiks ir patriotams Now Wr. persitikrėti kad propaganda naikinimo ir spaudimo svetimų gaivalų lygiai ne taip labai naudingus vaisius Rusijai ir rusams duoda, kaip tiems spangiams pseudo-patriotams rodosi, arba kaip jie geidžia. Iš sistėmos rusifikacijos naudoja ne rusiška tauta, bet tiktai pors šimtų tukstančių biurokratų. Išmintis rodo, kad ilgas neprisipažinimas rusų neva-patriotų prie savo klaidžio-jimų visai ne geistinus vaisius išduoti turės — nes visiems gal, iš-mus rusiškų biurokratų ir pseudo-patriotų

žinoma, kad terorizmu ilgai nepasisėka minioti prisakimų Dievo ir prigimties, bet vis ateina, tankiai greičiau kaip laukeme, diena atsiteisinimo.

Visuose savo užmanymuose rašėjai-garbėtojai rusiškos administracijos nurodo tankiausiai kaipo paveiklą — Vokietijos pasielgimą su jos ne vokiškais gaivalais. Nepersinais „Sviet“ didžiū ir graudžiū balsu šaukė, reikalaujams atitolinimo nuo mokslinyčių ne rusiškos kilmės ir ne stačetikų mokytų; nežinodams tikro padėjimo, ar gal tiesiog begediškai meluodams, abskurantas-rašėjas nurode ant Vokietijos, kur, pagal jo giliai teisingą ištyrinėjimą, nėra ne vokiškos kilmės mokytų, nors oficiališkos adresinės knygutės del re-jencijų Gumbines ir Karaliaučiaus parodo kad Rytprusuose yra vos trečdalis mokytų vokiečių, Iš kur redystė Svieto, iš kurio, kaip girdėt, visas žinias apie padėjimą viešpatystės sėme Rusijos ciecorius, pas; savo žinias nesutinkaučias su tomis oficiališkoms informacijomis, atrasti ne galima. Turbut redystė patalpino savo ištyrinėjimą, jai b ką nors patalpiti del savo ne daug reikalaujencijų skaitytojų, nesirupidama apie teisingumą savo informacijų. Vokietija nė joku būdu ne gal but sulyginama su Rusija. Vokietijoje su jos galinga kultūra, su materiališka galybe ir daugumu kapitalų, ant 50 mil. gyventojų yra vos dešimta dalis ne vokiškų gaivalų. Bet ir čionai, kaip kancleris Caprivi pripažino, visa Bismarck'io vidurine politika paremta ant apvokiečiavimo ne vokiškų gaivalų ne išduoda laukiamo vaisiaus, bet priešingai šioks ar toks nuskriaudimas pabudino nuskriaustuosius, suvienijo juos ir sudrutino del apginimo savo ęsybės.

Rusijoje, kuri, ypač vakarinuose parubežiuose, ne gal pasigirti nė augštumu savo kultūros, nė kapitalais, nė geradejystėmis del svetimų gaivalų, bet tiktai daugumu savo uždraudimų ir visokių raščių, ant 120 mil. gyventojų yra 54 mil. ne rusiškos kilmės gyventojų. Apie tai publicistams pirm parašimo straipsnio rodos prigulėtu dasižinoti, nors perskaičius rankvedį tėvyniškos geografijos del vidutinių mokslaviečių. Melagingai Now. Wr. tvirtina buk Rusijoje yra 70 mil. rusų: nuo to skaitliaus reikia nutraukti 15 mil. mažrusių arba rutenu, 5 mil. baltrusių, kurie nė joku būdu ne nor savę laikyti už vieną su visais protigavotais didžrusiais; taip-pat pradėti sartus ir kitus gaivalus ne seniai apimtuose kraštuose Azijos. Ne viens iš tų gaivalų ne geidžia buti tiktai tarnais, naminiaiis gyvuliais biurokratų ir vieno valdancio gaivalo. Tasai pats protegavotasis, su ne nauda kitų gaivalų, kaip gyvenimo bėgis nurodo, turbut ne labai nori naudot iš neteisingos protekcijos savo valdžių-apdovanotojų. Valdžios supancioja skirtingais įstatais neturincius ne jokių tiesų svetimus gaivalus ir paguldziuos ant žemės užtupo ant jų protigavotą, idant tasai del savęs visą naudą iš supanciojimo kitų turėtu — bet kaip matoma, protigavotasis vis ir vis tankiaus paguldytą paleidžia, laikyt jo ne moka, arba duoda jam išsipirkti. Rusijos valdžios neteislingai protigavodamos savo numylėtus, ne tur pagelbėtojų savo darbuose nė tarp pačių numylėtų, išėmus gal vienų biurokratų iš tikro tiktai ir traukencijų visą naudą iš to, kaip sako Now. Wr. „aiškumo“ vidurinės rusiškos politikos; randa dar pagirtojus tarp iš tamsybės kilusių patriotų. rašančių savo kvailus straipsnius del pseudo-patriotiškų laikraščių ir pseudo-istoriškų fanatikų, apdovanotų Ciecoriaus Aleksandro III.

Ne tarp visų svetimų Rusijos gaivalų tautiški jausmai ir supratimas skirtingumo lygiai augštai yra pasikelę; mažiaus tos idėjos išsiplatinusios tarp azijatų; bet ir čia aiškumas vidurinės

prisilaikimai mokslo Now. Wr. Svie'to ir kitų pseudo-patriotiškų rusiškų laikraščių neužilgu tuos jausmus pakelti turės: Anglija, ką ir daugiau rusiškų patriotų neužgis, stovi daug augščiau kultūriškai už Rusiją, daug daugiau savo pinigais Indijoms geradėjęs yra padariusi, bet tarp tenbuvusių azijatų vis garsiaus ištariama yra deviza: Indijos del indijonų! Kuo-gi Rusija mislyja užganėditi beveik pusę gyventojų savo vidurių, kuo mislyja užmokėti už aukas varginamiems savo svetimiams gaivalams? Ar gal skirtingais neteisingsais del jų pančiojimo išduotais įstatais? Ne teisybę, nešantiems ją, nors tai ir butu del naudos 70 mil. rusų, kaip nor Now. Wr., visada bus skaudi ir karti. Kiekvienas geidžia atsitolėti koku nors budu nuo darančių skaudumus: tokie siekimai visame sviete žmonių visur vienoki — taip pas gyventojus Europos ir Azijos, Australijos arba Afrikos; nė įstatai, nė įstatymai ir paliepimai ciecoriaus ir dabojojimai jo tarnų neįgalūs permainyti žmonių prigimimo. Juom didesnė neteisybė ir priverstingas naikinimas, juom didesnis atsispyrimas ir pasipriešinimas. Bandymai del išpildymo nurodinių rusiškų nusisamdžiusių sau monopoliiu patriotizmo laikraščių ne pastiprės, ne padidės galybės Sventos Rusijos ne monarchiškos sostos, bet didesnė dalis tos galybės turės but apverčiama ant dabojojimo beveik pusės varginamų viešpatystės gyventojų. Ant apginimo užrubežinių valstijos reikalų jau tos galybės ne kas te liktu. Toliaus-gi prispausti gaivalai turėtu įieškoti įaib priežasties, įaib progos galinčios juos išliuosuoti nuo neteisingu priglobėju. Ar to geidžia rusų rašijai pseudo-patriotai?

Ar latviai, lietuviai, suomiai ir kiti nerusiškos kilmės Rusijos gyventojai šiandien mislyja apie skirtingas saviškas viešpatystes, žinoma, nėr ką šnekėti, bet eilės neteisingu pančių, visokių nuskriaudimų ir įredimai visokių kvailų užmanymų tamsių nesuprantančių rašėju, tokią mislį tur primėti vis tankiaus. Apie ateitę tų tautiškų gaivalų lygiai ne galima šiandien nieko kalbėti: taip-pat apie Rusijos ateitę laike totorių jungo, kada nuvargitos rusiškos kunigaikštystės glaudėsi po sparnu Lietuvos, nieks ne žinojo, kaip apie ateitę lietuvių, latvių, suomių, mažrusių, baltrusių, ormenų, gruzinų arba kitų ne gal žinoti Peterburgo vejinė melnicaiti ant stogo namų p. Durnovo užtupdita, vadynama „Nowoje Wremia.“

Szernas.

Tevyniszki varpai.

Šliupofobija. Mus įstabi logika ir visai neįstabi tinginystė. Brazilijomanija tarp mus žmonėlių. Ką daryt, idant ją apmąšiti. Nusprendimas panevėžiečių.

Pasirodžius „Lietuvos istorijai“, išverstai pagal K. Skirmuntt iš lenkiškos kalbos į lietuvišką, sakiau, kad taip naudinga knygėlė taps išpirkta iki paskutiniai ir pasklys po visą Lietuvą. Vienok retai kur gali tą istoriją užtėmyti. Gir-dėdamas ir skaitydamas nuolat klyksmus: „Lietuva, tėvynė mieliausia“, „lietuviška kalba brangiausia“ ir t. t. stebėjau, delko taip karšti lietuviai šalinasi nuo skaitymo „brangiausioje kalboje“ apie „mieliausios tėvynės“ praeitę. Priežastis pasirodė:

— Parvežiau tamistai dovanėlę: Lietuvos istoriją lietuviškai parašytą.

— Ačiu labai gražiai! Lietuvos istorija lietuviškai parašyta? ar tai gali buti smagesnis

skaitymas del mus, lietuvių! . . . o čia ir kalba žmonišką . . . ištikro puiki knygutė . . . tokią reikėtų turėti kiekvienam lietuviui . . . Ačiu, labai ačiu! O kas tą naudingą knygutę išleido į svieta?

— Rėdytojas „Lietuviškojo Balso“.

— ?! . . . Ką? . . . J. Šliupas?! . . .

O tegul ją šimts tą istoriją, kad aš tokį nieką turėčiau skaityti! — tarė taip vienas apšviestas lietuvis ir paleido iš rankų knygutę, lyg žariją palaikęs.

Kas tikrai rupinasi apie lietuvių, kiekvienas pripažįs, kad yra patėmijęs daugelį lietuvių sergančių šliupofobija ir iš tos priežasties atsisakančių nuo skaitymo lietuviškų dalykų, kad kartais tarp jų neatsitaikytų koks raštas išleistas J. Šliupo.

Nemislyju čia buti apginėju J. Šliupo, nes jam mano apginimas nereikalingas, tik noriu pasakyti kelis žodžius apie mus „lietuvių“ įstabią logiką, kurios ištikro gali užvydėti dviejų metų vaikas.

Ką kalta „Lietuvos istorija“, kad ją išleido į svieta J. Šliupas, o ne koks „nekaltasis“, ypač kad įtarpą tos istorijos taip gryna kaip ašara? Tiesa pripažįstanti pirmutinį Adomo nusidėjimą mums visiems, skurstantiems ant ašarų pakalnės, man rodosi, visai nepritinka prie dalykų literatūros. Knyga atsako pati už save, už rašėjus-gi, o ypač už išdavėjus, ne atsako. Išmintingi žmonės renka sau knygas, o ne autorius, arba išdavėjus. Ir bažnyčios cenzura užgina skaityti ne autorius, tik raštus t. y. parodo tik tuos veikalus, kurių negalima skaityti, palikdama kitus topat autorius veikalus liuosais nuo uždraudimo. Rinktis sau autorius, o ne knygas gali mus kaimynai, kuriems jokių knygų niekad nepritrūksta, bet mums toks išdykumas . . . da per angsti.

„Lietuvos istorija“ anam lietuviui buvo ir gera, ir su žmoniška kalba, ir suraminanti, kol nebuvo žinios, kas jos išduotojas. Ta pati istorija po kelių valandėlių tapo tokiais „niekais“, kurių neverta skaityti, o tik delto, kad ją išdavė J. Šliupas. Tas šliupofobas neturėjo tiesos nė girti, nė peikti istoriją, jos neperskaitęs, vienok savo pasielgimu aiškiai parodė savo logiką ir ligą, kurią pavadinau šliupofobija, o kuria serga daugelis lietuvių. Pagal tą logiką priderėtų skaityti visus „piktraščius“ ir tųjų „balandėlių“ su firma nekaltybės — mat ir jie kaip kada paklysta — o visai atmesti tuos nekurių „kreivamislių“ raštus, už kuriuos visas sviestas dekavoja, kurie žmonijai atneša neužslepiamą naudą.

Kas-žin, kad taip J. Šliupas ne tik butu išduotoju, bet pats ir parašytų lietuvišką knygėlę, pamokinančią, kaip visados neatbutinai pelnyti, lošiant iš vinto, ar preferanso, tai perskaitytume

ją po kelis kartus, visai nežiurėdami ant to, kas ją parašė: nevydytą tada ir pravardė Šliupo. Bet kada knygėlė svarbesnės mokslinės įtalpos, tai tuojaus žiurime, kas ją parašė, ar išdavė, idant galėtume atsisakyti nuo skaitymo — tuom žygiu baido mus J. Šliupas net kaip išdavėjas.

Savo prigimtoje kalboje turime labai mažai knygėlių; valdžios Rusijoje draudžia jas daugyti ir naikina jau esančias; kaimynai-broliai užslepia ir užtyli apie jas, idant jų nematytumė; prie to visko da mes patys taikomės atsikratyti nuo savo knygų, nedaleidžiame joms daugitis ir platitis, neparemdami išduotojų, n'įšpirkdami atsiradusių knygų, turinčių tikrą vertę — del savo-gi išsisteisinimo išradome šliupofobiją.

O ta šliupofobija, man rodosi, pridengia tik mus tinginystę prie mislies darbo, o ištikrųjų mes dvasioje ne taip bailus, kaip pasirodome svietui.

Ar-gi tikrai išdavimuose „Lietuviškojo Balso“ vieni tik papiktinantieji raštai? Rodosi, kad ne — del pavyzdžio duodu „Lietuvos istoriją“. Ant galo, delko apie išdavimą istorijos ir kitų naudingos mokslinės vertės knygėlių nepasirūpino ir nesirūpina toks, prieš kurio pravardę nedrebame?

Bijau, kad J. Šliupas neparasytų kartais apie visą baisumą išėivystės lietuvių į Braziliją, nes to rašto mes, turėdami taip smagų išsisteisinimą, neskaitytume ir nesunaudotume rodų, kaip sulaikyti mus žmonėles nuo matomos prapūlties. „Brazilija“ — tai pirmas ir paskutinis žodis, kuriuomi pradeda ir baigia mus kaimų žmonėles darbą, valgi, atilsį ir maldą. Bernukai ir merginos, apkvaite nuo mislies apie Braziliją, snabžda tarp savęs kampuose, tariasi ir rodavojasi, lyg garniai rudens laike, kada ir kaip išlekti į tą laimės šalį ir laukia tos valandos lyg išsiliuosavimo iš sunkaus kalnio.

Kitaip ir buti negali. Iš vienos pusės agentai-gundytojai slankioja, lyg žalčiai, po kaimus (ypač Kauno rėd) ir monija žmonės, žadėdami Brazilijoje visas gerybes, kokias tik gali suimti į galvą prastas žmogus. Aš pats sugriebiau kaime atsisaukimą agentų, surašytą vokiškai, kurį perskaičius štai rodos ir lėktum į Braziliją — taip ten viskas išgirta, toks ten rojus. N'išmanėliai žmonėles tiki tiems žodžiams, ypač kad iš kitos pusės nieks beveik nesirūpina apšviesti žmonės, užsikretusius brazilijomanija, išrodyti jiems melagystę agentų ir jų raštų, visai prikalinančių, nesirūpina paaiškinti, kokios ištikro gerybės ir rojus šiandieninėje Brazilijoje. Ne dyvai, jaigu agentai, neturėdami contragentų kalėdoja tarp žmonių be jokios baimės ir kemša kišenių savo ir visokių garlaivystės ajencijų, užsiimančių va-

zioti išėivius į Braziliją. Mes viską tą matome, o vienok žiurime atšalę — rodos tas dalykas mums visai ne galvoj. Priderėtų mums, išmanantiems, tapti contrajentais ir gelbėti savo brolius, nekaltai kenčiančius nuo apgavikų skriaudimo. Kur galėdami ir kaip galėdami, stengkimės tą brazilijomaniją apmąšiti, persekiodami ajentus su pagelba policijos, o ypač aiškįdami tikrą padėjimą išėiviu Brazilijoje. Daugiausiai eia gali padaryti kunigai, persergėdami žmonės iš pamokslinycios. O jau laikraščiai lietuviški tai priverstinai turi pasirūpiti apie išdildyma Lietuvoje brazilijomanijos. Rusijoje valdžios jau patėmyjo šį dalyką ir ketina stabdyti išėivystę į Pietinę Ameriką, tik Rusijai rupi pirmiausiai „savieji“, o apie Lietuvos kraštą nesirūpina ir turi teisybę: juom daugiau iš Lietuvos iškeliaūs, juom mažians liks ankų del sumaskolevimo ir daugiau vietos del siaurinių civilizatorių. Delto-gi apie savo kraštą, kiek įstengdami, turime rūpintis patys.

Štai kaip patys apie save rupinasi panevėziečiai. Ant susirinkimo sąnarių priežiūros miesto nuspręsta įsteigti kitą met Panevėžyje mokslinycią ukės su amatnikystės skyrium. Kaštų dalį duos pats miestas, o kitą surinks iš aukų. Į mokslinycią tą galės stoti pabaigusieji ne mažiaus, kaip 4 kl. gimnazijos, ar reališkos mokslinycios, arba net namieji pakaktinai dasimokinė. Nuspręsta taip-gi atiduoti vietinei reališkai mokslinyciai 2800 □ sieksnių žemės prie miesto. Pelną iš tos žemės apvers ant pašelpų del mokytinių ir ant pagėrinimo vidurinio mokslinycios stovio. Tikiu, kad iš tos naujai užmanytos mokslinycios išeis ne vienas naudingai apšvietęs ukinikas, arba amatnikas, kurių tarp mūsų beveik visai nėra.

Q. D. ir K.

Mikroorganizmai.

(Tąsa.)

Ne tik žemėje, bet ir pačiame žmoguje mes galime permaintyti patogeniškiems mikroorganizmams išlygas del veisimosi. Kad išlygos organizme atsakančios turi buti, idant mikroorganizmai galėtu išgyvendinti, tai lengva parodyti. Taip gyvuliai ne serga daugumu tų karšligių, kurioms serga žmogus; jai užaugiti patogeniškas bakterijas — sakysiu pilvinio tifo — ir jas įskiepiți gyvuliams po uodą, tai nekurie iš jų suserga, kiti-gi ne. Sifilio, baisiai limpančios prie žmogaus ligos, negalima įskiepiți gyvuliams. Vaikai serga jedra, skarlatina, suaugusieji-gi nors jie ir butu ne sirgę mažumėje šitomis ligomis, suvis beveik ne serga, ir ad-vernai — vaikai retai serga tifais; ant galo daugelis žmonių gyvena prie vienu ir ir tų pačių išlygų, o juk ne visi serga cholera, tifais, difteritu ir t. t.

Matyt, organizmas gyvulių įvairuoja nuo organizmo žmogaus, organizmas vaikų nuo organizmo suaugusiųjų ir ant galo organizmas vieno žmogaus nuo organizmo kito. Kame užslėptas toks skirtumas, kodėl viename organizme bakterijos lengvai veisiasi, ki-

tam-gi, advernai, galą gauna, dar nežinę. Kad tai mes žinotume, mes galėtumėme lengvai gītis nuo epidemijų karštligių; taip atsiradus skarlatinai reikėtu taip sakant, organizmą vaikų metamorfozuoti į organizmą suaugusiųjų (jai tai tik galima butu) ir advernai — del gynimosi nuo tifų.

Vienok žmonija vieną faktą sunaudojo ant savo gero; o tas faktas štai koks: žmogus syki susirgęs nekuriomis karštligėmis, kaip antai skarletina, tifais, raupais ir t. t., nors sirgtu kuonolengviausiai, jau daugiau ne serga taja pačia liga. Šitą faktą jau sunaudojo gilioje senovėje. Taip indijonai ir chinai, kurie kentė nuo epidemijų raupų, ėmė pulius nuo lengvai sergančiųjų ir skiepijo sveikiems; įskiepijtieji taip-pat lengvai persirge, jau daugiau nesibijojo baisiausių ligos. Toks budas apsisaugojimo nuo raupų prasiplatino vėliaus ir Europoje. Pačioje pradžioje šio šimtmečio anglikas Jenner'is parodė, kad dar lengviaus ir geriaus galima apsisaugoti nuo raupų: jis patėmyjo, kad karvės serga raupais ir kad karvių raupai jai juos įskiepijti žmogui, kur-kas lengvesni už tikruosius raupus; o antra, kad įskiepijti karvių raupai yra nele Kentieji; žmogus per orą ne gali jų perduoti kitam. Toks Jenner'io išradimas greit iasiplatino po visą svieta ir atnešė neišpasakytą naudą. Dabar visur jau skiepija gyvulių raupus, ir epidemijų tikrųjų raupų beveik ne girdėt. Delko žmogus syki susirgęs raupais, arba kitoms karštligėms, daugiau jomis ne serga, dar ne išaiškįta. Vieni mislyja, kad žmogui susirgus, karštligės bakterijos sunaikina visą medegą reikalingą del jų gyvastes; delto-gi antrą-syk jau jos ne gali apsigyventi; kiti-gi, kad bakterijos išdirba nuodingus produktus, nuo kurių (jai žmogus nē miršta) pačios žusta ir kurie ne duoda joms antrą-syk įsikraustyti; tretieji gi mąstuoja, kad baltieji kraujo skriduliai kovoj su bakterijomis taip susidrutina, kad paskui jau lengvai sutavaloja patekusias į kuną bakterijas. Mokslingiausia tai paskutinė teorija: ją suteikė professorius Mecznikov; Mecznikov parodė, kad baltieji skriduliai, kaip pas žemesnius taip ir pas augštesnius gyvulius ir pas žmogų atlieka labai svarbų darbą: jie gaudo ir ryja kiekvieną nereikalingą daigtą, patekusį į audeklus. Paveizdan pasakysiu, kad sav užmušiai antaki; antakis pamėlinavo nuo išsiliejusio kraujo; išsiliejęs kraujas jau nereikalingas; šitą tai kraują, taip sakant, ir suėda baltieji skriduliai ir pamėlynavimas išnyksta. Mecznikov pavadino užtat baltuosius skridulius *fagocitais* (esti, edejas).

Su bakterijomis, kaipo netik ką nereikalingais, bet tiesiog dar del organizmo bledingais daigtais, be abejojimo taip-pat fagocitai kovoja. Bet ar jie užkovoja jais syki, tampa paskui stipresniais, tai dar didelis klausymas, kuris gal but išrištas tik ateitėje.

Garsusis Pasteur ne per seniai parodė, kad mes galime skiepijimu apsisaugoti ir nuo kitų ligų. Ištirinėdamas bacillas karbunkulo, jisai parodė, kad jai jas įskiepijti sveikoms vištoms, tai vištos ne serga; bet jai vištą atšaldyti t. y. kad jos normališka temperatūra 39° C. pultu iki 34° — 36° C., tada višta nuo įskiepijtu bacillų stippa; toliaus, Pasteur parodė, kad bacillos, užaugitas prie temperatūros 35°—40° C. išdirba sporas ir labai nuodingas; įskiepijtas gyvulys, sakysiu avis, tuojaus stippa, jai-gi užaugiti bacillas prie temperatūros 42—43° C. sporos ne atsiranda ir bacillos ne labai nuodingos; įskiepijtas gyvulys suserger lengvai, greit pasveiksta ir kas dar daugiau, jau ne serga tikroju karbunkulu, Pasteur tai išbandė ant 50 avių; 25 avims įskiepijo suminkštįtas bacillas (t. y.

užaugitas prie temperatūros 42—43° C.), o kitoms 25 ne suminkštįtas (prie 35—40° C.) paskutinės visos iki vienai pastipo; pirmutinės-gi visos pasiliko gyvos; su-sveikusioms Pasteur tada įskiepijo jau ne suminkštįtas bacillas; nē viena vel ne pastipo. Darodymas buvo, kaip ant delno. Po šitų bandymų Pasteur per 15 dienų įskiepijo suminkštįtus karbunkulo nuodus 20 tukstanciu avių, o taip-pat gana daug ir galvijų. Mažrusijoje dabar daugelyj vietų skiepija gyvulius nuo karbunkulo. [Toliaus bus.]

Paulius.

Korespondencijos.

Iš Birštono. Birštonas atokiai po tiesum nuo Prienų 4 v. o nuo Kauno 28 v. stovi ant dešinės pusės Nemuno, Vilniaus rėd. Trakų pav. Ta daili Lietuvos upė, nuo Punios ir Nemajunų (Nemanuinų) įsirežia į Suv. rėd. ties Balbieriškiu ir Prienais, ir sumastavusi dvi vingi, vel grįžta atgal į kampą pietų ir rytų, o nuo Birštono atsikreipia siaurės, paskui vakarų linkon. Gyvenant Birštone, įstabu išrodo kaip Nemunas sukina: iš čia po tiesum į Nemajunus skaito 5—6 viorstus, o sukant aplink Nemuną, Suvalkų rėdyba, reikėtu keliauti į 5 mylias.

Pats Birštonas nususes kaimas, lygiai kaip visi miestėliai susėdę ant Nemuno kranto; jame gyvena: katalikai, totoriai ir žydai — žinoma paskutinių daugiausiai. Totorių tiktai keli namai vienoje ulyčioje sutalpiti, ir ta jų vardu pramišta tapo, — totoriška. Viso labo gyventojų Birštone, daugiau neg 2000 negali buti.

Katalikai ir totoriai turi laukus, užsiima ukyste, bet ją vėda senovės budu: nekartą čia gali matyti, kaip vyrai, moterys ir mergos draugia, javus pjautuvais nuo dirvos rinkdami, kerta.*) Žydai užsiima maža prekyste, apgavinėjimu ir gyrdimu degtinia prastų žmonėlių. Jie čia turi visas krautuvias savo rankose, apart vienos, kur katalikas, ties bažnyčia, mažmonius del svečių reikalingus pardavinėja. Vasarą p. K. K. namelius padirbtus ant krautuvės ypač del svečių, žydai iš Prienų pasamdo. Da žydai užsiima atvežimu svečių, vežimais vadinamais „omnibusais“ ir „karetkomis“, iš Kauno, o prireikiant vel juos atgal į Kauną gabena; josios ten ir šian kasdien barškia. Prekė už tokią kelionę nuo asabos, 60 kop. — 1 r. Pernai p. L. K. dvarponis, tėvainis Jaznos, užsimanė žydams špōsą iškirsti ir pelną iš jų rankų už vežinias ištraukti, turėdamas gerą sieki, nuo p. Siemaškos nusipirko už 6575 r. seną garlaivį, vardu „Druskinjikai“, perkrikštinęs ant „Birštono“, įsakė jam plaukioti tarp Birštono ir Kauno, bet ant jo nelaimės, mažai atsirado žmonių, kurie butu ant jo sėdė važiuoti, nēs nesvietiškai cilindrius cypė, pamažėliu Nemunu plaukiojo, ir iš kamino ugnis krito.

*) Seinų pav. taip-pat pjautuvus galima išvysti.

Vieną kartą svečiai Birštono susitarę malonėje Nemunu pasivažinėti, tad krisdama ugnis iš kamino, daugumui rubų ir parasolių apdėgino. P. L. K. matydamas jog neturi jokį pelną iš savo garlaivio, kelis kartus jį perdirbo, kas kaštavo į 3000 r., šįmet naujai apkrikštijęs „Pskov'u“ (lyg nebuvo lietuviško vardo?) paleido ana pusią Kauno iki Vilkijai. Čia primenu: šįmet Birštone leidžiant garlaivį nuo kranto ant Nemuno, vienas žmogus neatsargiai buomu svėrė, tas išsprudęs darbinį primuszė, trečią dieną nabagėlis turėjo su šiuom svieta atsiseikėti.

Atkeliavęs „Pskov'as“ už Kauno pradėjo šposą daryti kitiems garlaiviams, nors visi kiti garlaiviai jį daveja ir pralenkia, bet del gyventojų paliai Nemuną, tarp Vilkijos ir Kauno, daug gero, nors ant trumpo laiko, padarė, nes galima buvo rytmetyje nuvažiuoti į Kauną, tian apsireikalauti, ir vel vakare sugrįžti namo; pirma reikėjo nakvoti nuvažėvus į miestą, kas brangiaus atsiėjo.

P. L. K. nedasiekė pirmo savo siekio pirkdamas garlaivį. Žydai dabar augštyn rankas pakėlę ir barzdas glostidami da iš jo tyčiuojasi, ir kaip pirma važiojo svečius, ir dabar juos veža iš Kauno į Birštoną. Bovidamasis p. L. K. su garlaiviu prarado į 7000 r., ir turbūt jo kišeniuose ne menkos skyles, kad dirvą dvaro Jaznos davė sodiečiams iš pusės sėti; taip-gi restauraciją, ką turėjo Birštone, pasamdė katalikui iš Vilniaus.

Katalikų bažnyčia Birštone medinė, mažutė, susenėjusi, nors viduj šiuom tuom gražiai papuošta — vis tai dovanos svečių. Kunigas klebonas taip-gi karšaties metuose, jau laikęs antras primicijas, arba sekundicijas, tur jau su virsum 50 m. kunigyštės, Parapijonys visi lietuviai, meldžiasi, bažnyčioje, ražančius ir giesmias gieda lietuviškai; įspėkite dabar kaip ans senukas kunigas pamokslus sako? Prigulėtu klausytojams lietuviams pamokslus sakyti lietuviškai, anaipol, — lenkiškai sako, ir tai kada nekados išguldinėja, rankosna laikydamas „Homiliją Bialobrzesk'io“. Delko taip yra, man ne galvoje, pats senas tebudamas, pagodan senam, bet kodėl, tiek metų gyvenant Lietuvoje, neišsimokino gerai lietuviškai kalbėti, kad galėtu savo parapijonams suprantamai pamokslus sakyti? to aš nesuprantu, o žmonės ar supranta? Turbut supranta, bet adverniskai (atbulai), tuoj paregėję jų darbus, galėsime nuspręsti, kaip jie žodžius savo klebono supranta.

Nedaug Birštone yra mokančių knygų skaityti.*) Vaikai anga be jokio mokslo, vieni 10 metų turi, o da poterių lemtai nepermano; kiti 12. 13. m. ir vyresni, da spaviednės pirmą kartą neatlikę. Paklausk juk kada išgena banda,

koki keiksmas, pludimai; nekarta išgirsi kaip maskoliškai tarp savęs keikesi. Tėvai vaikų kaip pasielgia? kuonuoblogiausiai. Atliekamą skatimą nuo duonos, uždirbtą ar gautą, už nusamdintą kambario vasarą, nuo svečių, žydams atiduodant už degtinį šventomis dienomis; da ir to nereikia laukti, žiurėk, bile diena, vis rasi keliatą žmonių karčemose Birštono. Jaunumenė, sulaukusi atlaidų švento Antano, vos pasibaigus mišiomis bažnyčioje, skubinasi veikiai į karčemas, nusamdo muzykę ir pradeda nesvietišką gnžynę kelti; daužosi, šokinėja ilgą valandą, vakarop kada prisirenka didis skaitlius jaunimo, nesutilpus viduj karčemos, išsibasto ant ulycios ir čia begėdiškai terlojasi. . . Tėvai ir motinos matydami savo vaikus taip besispardant, džiaugiasi ir da kalba: „tegul jaunimas pasilinksmina, o mes pageraukim, mat negreitai sulauksime kito Švento Antano.“ Žmogui iš šalies žiurint į nedorą elgimąsi, net širdis alpsta, kartu darosi, bet ką čia padarysi, netur vadovo, nē pamokinių o visur mato papiktinimus. . .

Praeinant pro šalį šokėjų, žiuriu, rymoje prie tvoros keli vaikinai ir merginos, galyoms jie palinguoja, lyg dyvidamiesi iš savo sądraugų pasielgimo.

— Kodėl jus vaikeliai neinat pasilinksmėti — užklausu — mat šiandien Švento Antano, rasi kito meto ar sulauksite?

— Mus, dedule, kunigėlis bara — atsakė vienbalsiai — už tokias gnžynias, o nuveję ką mes ten veiksime, arielkos nebegeriame.

— Iš kur-gi jus toki geri vaikeliai, turbūt kitos parapijos ant atlaidų čia atėję, — turbūt kunigai jums suprantamai, lietuviškai sako pamokslus?

— Mes Nemajunų parapijos — mus kunigėlis gražiai mus privadžioja, vis lietuviškai sako pamokslus, girtybę dildo, užveda blaivystę, visiems liepia mokėtis, knygą skaityti; neviens iš jaunųjų išsimokino, ir aiškiau jau paskaito, netikt maldaknigias, bet ir ant baikinių knygėlių gerai žodžius sudavadija.

— Tad klausykite savo kunigėlio, dėkite jo žodžius dabon, degtines neberagaukite, ant niekių skatiką, sunkiai uždirbtą, gaila išleisti, geriaus nusipirkti lietuvišką knygėlę, šventomis dienomis, ar vakarais žiemą, galėsite ją pasiskaityti ir taip laiką dailiai perleisite ir da dvasišką naudą iš to apturėsite.

Užsilaikimas Birštone visai nebrangus, kaimionys gali gauti bakuželę ant mėnesio už 6 r. pas gospodarius, arba ant visos vasaros už 20—25 r. Čia da yra du hoteliu; p. K. K. samdo juose kambarus ant mėnesio už 25 r. Buvis juose ne per kokis; sienos drėgnumu prisiraugę, tad del ligonių nesveika ten gy-

*) Butu naudinga, kad kas ten maldaknigias lietuviškas nugabėtų.

venti. Da įvairių yra namų įpatingai pastatytų dėl svečių; ant mėnesio juose samdo kambarius už 15, 20—25—30 r. ir brangiau, žinoma priguli nuo svečių; jaigu jų daugiau suvažiuoja, kambariai pabrangsta, jaigu mažai svečių, tai atpiuga. Laike mano gydymo Birštone, viskas, galiu sakyti, buvo labai pigu. Dabar išprato patys žmonės iš kaimų pardavinėti valgomus daigtus teisiog į rankas svečiams, o ne žydams, kaip pirma budavo, tada svečiams reikėdavo nuo žydų atsipirkti, ir brangiau mokėti. Daug matyti moterų ir vyrų nešiojančių gurbuose, riekštėse — gaidžius, kiaušinius, vuogas, obuolius kada nunoksta ir grybus; puoduose — piena smetona, sviestą ir t. t. Pieno kvortą leidžia už 5 kap. svarą sviesto nesudjito už 20 kap. sudjita už 15 kap. dešimts kiaušinių parduoda po 11 kap. gaidžius po 10 kap. už kiaušienos svarą moka nuo 10—13 kap. Dvi yra restauracijos kur pietus dėl svečių steliuoja, ten ant mėnesio susiderant, išpuola mokėti 40 kap. kasdien už pietus, o bederybų, kada nėkada valgant tur mokėti 50 kap. Kalbu apie šį ir tą, o da nieko netariau apie savo gydymąsi. Atkiutinę Birštonan pirmu pirmiausiai reikia eiti pas gydytoją, ir aš taip padariau: gydytojas iškvošęs apie mano ligą, liepė maudytis vaniose. P. K. K. kurio yra vasastis Birštonas duoda žimielias ant maudymosi.

Maudyklių arba vanių dvigubių yra 28, kur dvieje gal maudytis, vyriskų 14. ir tiek moteriškų. Tokia maudyklė kaštuoja 35 kap. Maudyklių ką po vieną maudosi yra 20, vyriskų 10 ir tiek moteriškų, tos kaštuoja 60 kap. Ketina p. K. K. da padauginti skaitlių maudyklių ant 20.

Ant pagirties gyventojų apygardoje Birštono reikia neužmiršti, kad čia visus rubus šiokiomis dienomis ir šventomis nešioja senoviškus. Vyrų ar žiuponai, ar sėrmėgos palaidos, mados dzukiškos, moterys viską ant savęs dėvi, rankų savo darbu namieje išausta, merginos da su kaspinais eina į bažnyčią, ne vieną da čia pamatysi visą baltai apsirendžiusią, kaip sejonas, žiurkštas baltas, galva vainikuota, o pati apsigobusi balta drobulia,*) rankose marga gėlelė; tad žiurint ant tokios gražios merguželės, ateina ant mislių anos senovės vaidielintės ir graži Byrutė. Ir to neaplenksiu, kad čia valtimis kilnoja per Nemuną į girią svečius ne žydai kaip visur prie garlavių, ale lietuviai.

Pagalios duodu rodą atvažiuojantiems gydytis į Birštoną, kada juos apnyksta, apipuola žydai kalbėdami, kad tas geras, fain, ans da geresnis daktaras, neklausykite jų, žinoma žydai nor jus nuvesti pas žydą, kurs iš skarmalų iš-

siritęs tapo daktaru, arba nuvės pas menkai ką išmanantį, toks reikalauja samdinikų, katrie prikalbinėtu žmonės, kitaip neturėtu ką gydyti ir kuomi misti, geras daktaras nereikalauja to viso, jo pasielgimas, jo mokslas kalbjs ligonius pas savęs užėiti. Tokių daktarų jieskokite.

Beje, bučiau apleidęs nieko neminėjęs apie pilekalnį. Jisai riokso, medžiais apžėlęs, už sodo ties Nemunu, pietų linkon, vadina lenkiškai „Witoldowa gōra“. Kalba buk čia Vytautas gyvenęs, o Dr. Radeckis savo knigutėje mini, kad ir Kazimierius Jagieliūnaitis jį lankęs. Nors yra gana augštas, vienok užsirėpliojau ant jo viršaus. Neišvydau jokio panašumo į kitus pilekalnius: viršunėje nēr įgaubumo, nē akmenų, nē plytų sienose, o matyti kad piltas, tad sprėdžiu savo nuomone, kad žmones palaidoję Lietuvos karžygi, rasi Vitolį, ant jo atminties supilstė augštą kalną. Vertėtu, kad žingeidus tyrinėjas atlankytu Birštoną, persitikrjtu apie vandenius jo ir pilekalnį aprašytu. — Ką pats regėjau ir nuo kitų išgirdau, čia surašiau, tad jai apsirykau, maloniai meldžiu skaitytojų man dovanoti, žinoma kaip seno ir akys nešviesios ir ausys viską neišgirsta; todėl negal viską apžvelgti ir patemyti ir tokiu budu tyrą tiesą kitiemis apipasakoti.

Bal. Dieglis.

Isz Naumiesczio.

Pradžioje šios vakacijos Naumiestyje mėsinėjo vieną žmoną, kuri numirė tuojaus po bankietui. Priežastis smerties, kaip sako mėsinėjasis-daktaras, buvęs nežmogiškas pasielgimas vietinės akušerkos Boneckienės. Ta akušerka mat panevale norėjusi atliuosuoti kudykį ir per nemielaširdinga plėšimą sugadino vidurius (gimtinę) gimdytojos. Kudykis gimė gyvas, o motyna mirė neužilgo po bankietui. Dėlto policija areštavojo akušerką, o tą atsitikimą padavė ant ištyrinėjimo sudui. Toks tai yra tamsumas mus Eskulapo tarnaičių.

Bet po teisybei nēr ką daug stebėtis, išgirdus apie nelaimingus atsitikimus Naumiestyje, nes dabar atsirado liuosas kelias dėl nelaimingos praktikos: visi filėeriai, bobos-daktarkos o taipogi ir burtinikai ima gerą pelna ir šluosto tokiu budu mus žmonių delmonus. — O daktaro Naumiestyje kaip ir nēra; neseniai pribuvęs daktarpalaikis-žydėlis ne moka šnekėti lietuviškai ir dėlto mus žmonės mažai prie jo tesikreipia, o daktaras Zlotnicki, kaip pirma taip ir dabar, tur visai mažą praktiką. Iš tokio Naumiesčio padėjimo, išvažiavus d-rui Aleksai, emė naudotis prusinis d-ras Volpe. Jis da-gi įrengė quasi-ambulatoriją ir per savo agentus traukė žmonės prie savęs. Pramokęs šiek tiek lietuviškai, jis emė gerbtis žmonėms, peikt kitus daktarus ir trukdino žmonės. Per savo gud-

*) Plotka, užsupalas, prastyre, skoterte, skraiste, aianstė.

rybę ir žydišką pasielgimą jis į trumpą laiką surinko ne vieną tukstantį iš mus krašto. Bet kada po bankietui mirė viena žmona iš Naimiesčio, kur ir jis buvo užkviestas, tada jis, ar tai prisijausdams, kaltu ar dėl kito ko, išdūrė į Torunį. Į jo vietą atėjo kits žydėlis daktaras Blichstein. Jis kaip ir Volpė ketino pralobti iš Lietuvos delmono, bet jam taip nepasisėkė, kaip anam. Vienu tarpu liepė jį pašaukt pas savęs načelnikas Kossakov, Andriejev'o įpėdinis ir užklausė jo, dėlko jis gydo mus pusėje ir ar jis tur liudijimą nuo mus universiteto? Žydėlis atsakė, neturys nė jokio liudijimo ant liuso mus pusėje gydymo ir tikt gydas dėlto, kad jį užprašo pas ligonius. Tada načelnikas liepė jam ant rašto išduoti prizadėjimą niekad negydyti mus pusėje be užprašymo mus daktaro.

Neužilgo atėjo tarpinikas prusinio daktaro advokatas Hordonas, bet ir tai nieko nemačyjo, nes nebuvo atrasta nei jokio paragrafo, nei jokios pasargos, kurie but susilpninę paliepiamą načelniko.

Šidaras.

Isz visur.

Geležinkeliai. — Kasdieniniai laikraščiai.

Imkime vos 76 metus tam atgal ir mes pasieksime tą laiką, kad žmonės ir supratimo dar netarėjo apie geležinį kelią, kada ir ant mislies niekam antšokos ne buvo, idant galima butu metams slenkant ne tikt važinėti keliu gelizimis klotu, bet net ir garą į vežimą įkinkiti. Juk pirmučiausį sykį, tikt besidarbuodamas prie vienos angliakasyklos, užmanė Jurgis Stefenson 1814 m. pastatyti ant gelizinio pamato garvežį, kurs garo spiriamas padirbdavo vos 6 kilometrus ant valandos; praėjus jau dvilikai metų, 1826 m. anglų valdžia duodasi prisikalbėti daleisti pravesti geležkeli tarp pylių Manchester ir Liverpool, dviejų artimiausių ir didesniųjų pramonpylių. Tas kelias tapo atidaryts 1830 m. Nuo tos valandos, tikt vos 60 metų tam atgal, pradeda įvyti geležkeliai ant viso žemės gumulo. Pažvelgus ir prisizūrėjus arčiaus daugiau ir naudai geležinkelių užpernykščiuose 1888 metuose, jau randame, jogiai visas gausas ilgio geležkelių ant viso žemės gumulo siekė 525 000 kilometru, arba kitaip dar rokuojant, galima butu suviršu 13 sykių apsiausti žemgumulį, veržiant per patį storį pumpulą! Tiek tad greitai pletasi ir aug šakos taip dar jaunintelio geležinkelio. Šitas skaitlius apvalią parokuojant taip pasidalina: 240 000 kilometru kliuna ant Suvienytų Valstijų Šiaurinės Amerikos, 210 000 kilometru ant Europos ir 75 000 pasidalina tarp Afrikos, Azijos, Australijos, Vakarinės Amerikos, Meksiko ir Kanados. Pagal gauso viso ilgumo geležkelių Europinės valdžios šitaip pasidalin: vokiečiuose randame 40 000 kilometru francuzų žemėje 35 000 kilometru, anglų žemėje 32 000 kilometru, Rusijo apie 30 000 kilom., vengruose apie 25 000 kilom. ir t. t.

Apie šatarpinį didumą galima spręsti iš tokių žinių: ant 100 kv. kilometru Belgijo yra 15 metru kelio, Saksonijo 14,9, Elsase ir Lotaringe maž 10, Wirtemberge ir Hollandijo po 8, Šveicarijo — 6,8, Prusuose — 6,4, Francuzų žemėje — 6,1, Danijo — 5,4 ir t. t. Sugretįdami ilgumą geležkelių su gausu gy-

ventojų randame: jog. ant 100 000 gyventojų Švėduose prisieina 11 kilom., Sveicarijo — 9, Engluose — 8,5, Prusuose 8 ir t. t. Daugiu kur ne Europoje šitoks sągretis arčiaus išrodo: Vakarinėje Australijoje ir Kaplande ant 100 000 gyventojų išpuola po 102 kilom., Pietinėje Australijoje — 63 kilom., Naujo Seelandijo — 43,3, Engliškoje Ameriko 40,5, Suvienytuose Valščiuose — 36,4, Argentinoje — 18,6 kilometru.

Brangumas visų esančių ant žemės kelių — geležinkelių siekia dabar 140 miliardu frankų; kaip žinoma, Europoje 1 kilometras geležkelio išnės 375 000 frankų, kitur-gi-vos 200 000 fr. Toks matoms nelygumas kašto kila iš to, kad Europoje yra daug brangiaus apmokama superkama žemė del paklosenos geležkelinio audeklo, negu kur kitur, o juk prie to dar kur kitur yra daug lengviaus aplenkemi visi didesniejie ir mažesniejie kalnai, taipo-gi ir upių nėra tiek po takų.

Pagal surinkto skaitliaus 1887 m. visotinas kušoms ant geležkelių viso švieto apsiereiske šitaip: tuose metuose važiuolių apvaliu skaitliu pervežė 1 899 000 000 galvu, tarp kurių Europoje 1 480 000 000, Ameriko — 330 000 000, pardavinių apie 1 250 000 000 tonnu, tarp kurių Europo — 800 000 000, Ameriko — 450 000 000. Skaitlius redantis europinį kušumą keleivių duoda mums matyti, vidutiniai imant, jogiai kiekviens gyventojas Europos naudojosi per tą metą 5 sykius gelizinkeliu ir jogiai kasdieną vagone tą metą 1,3 % gyventojų praleido savo laiką. Su šiuomi rišasi ir aukštumas pinigisko pelno, kurs siekė viso gauso 11½ miliardu frankų; tarp tų Europo apie 6½, Ameriko maž 5; kašto 6¼ miliardai frankų, kurie taip dalinasi: ant Europos 4½ suviršu, o ant Amerikos — 2¼; ir gryo pelno 4¾ miliardai frankų — Europo suviršu 2¼, o Ameriko — 1½.

Metę tikt akį ant privestu sąrašu, jau matome svarumą geležkelių; nors tiek jis jau aukštus šiandien, vienok nieks neprieštaraus, jogiai jis dar susikels šimtaripai laiku bėgant: juo žmonės eis šviesin ir juo žmonės geis susiartiti del abiposinės naudos, juo platisis ir kerėsis geležkelia. Idant mums pamatyti iki kokio įtempimo siek jau ir šiandien geležkelinis kušums, steigantis nuramįti reikalus didžių pylių, tikt pažvelgime į Aquorto raštus apie anglų geležkelius ir išvysime, jogiai ant vieno Waterlovinio geležkelrumio, kurs Londone vienok yra skaitomas didžiausiu tarp visų kitų, paprastai ateita ir paeita kasdien nemažiaus per 700 garvežių su 100 000 važiuolių! Tiek suskaito paprastą dieną: laike aplinktuvių Derbyjie, jurinių perziurų Portsmouth, linktynių studentų ir t. t. ir taip jau baisiai didelis skaitlius pasididina dar ant dienos 125 įpatingais garveziais. Ant geležkelrumio great-pastero mainosi kasdien 600 garvežių, ant North-London suviršu 700 ir t. t.

Ir tokiame Birminghame, tiek mažitėlėje pyltėje, palyginant su Londonu, skaitlius ateinančių ir paeinančių garvežių siek kasdieną iki 600! Londons su savo keliomis tukstantiemis ateinančių ir paeinančių garvežių yra išskyringa ir įpatinga pylimi, bet ir kitose didpylėse Europos, kaip štai Paryzuje, Frankfurte, Berlyne Vindobonoje ir kitur ateinančių ir paeinančių garvazių taipo-gi skaitosi šimtais. Iš tokios greitos siusenos garvežių didesniosiose stovyklose kuoaishiaus mes ir matome tikrą gyvasties plakmenį garsesniosiose Europos pylėse, kaip lygiai ir pirmėiļ žygį kokį geležkelis atbuna gyvenimiškuose šatarpinuose.

Šios dienos pyles ne tikt jau nebmokėtų, bet jau ir neagalėtų gyvėti be geležkelių, it taip-pat, kaip gyvas daigts nebeagal gyvėti sustojus kraujui plaktisi.

Priminus apie gelžkelius, vert priminti ir apie laikraščius, nes kaip vieni be matomai aug ir pletasi, taip ir antri savo skaitlyje ne atsiliekt, bet net rodosi dar ir pragera pirmuosius: ir vieni ir antri taip dar ne seniai gymę, o jau tiek pasklydo po visą žemę.

Juk ir pirmasis laikraštis, bent kasdieninis, pirmą sykį dienos šviesą te pamatė vos 1 d. Sausio m. 1777 metuose. Vardas tam laikraščiui „Journal de Paris“. O kiek dabar jau jų skrajoja po visą žemės gumulą! Apie naudingumą ir reikalingumą bent-gi daugumo iš jų nėra ko čia ir šnekėti. Kaip be kasdieninio valgio yra žmogui maž negalima buti, taip daug kam yra negalima apsieiti ir be laikraščių, bent-gi vieno arba dviejų iš daugio burio. Aš ir čia, kaip šnekėdamas apie gelžkelius, tikt nurodysiu ant skaitliaus laikraščių kiekvienoje didesnioje valstijoje visai neįsaiduodamas į aiškinimą nei priežasties įvysimą nei iš jų troškimo ir matomo naudingumo. Ir taip — laikraštis tokiaime povyzdyje, kaip mes jau esame prpratę suprasti, te atsirado vos 113 m.! o vienok kiek jis jau prasiplėtė, kiek jis įsikėrėjo ir įviso. Dar 1826 m. pagal Balbio te buvo ant visos pasaules apgarsinamų 3168 laikraščiai, tarp kurių 2142 Europoje ir 978 Amerikoje. Jau 1867 m. jų buvo suskaitoma 12 500, o šiandien jų skaitlius net 25 000, kuriuos taip reikia padalyti: Europoje — 14 000, Amerikoje — 10 000, Asijoje, Australijoje ir kitur 1000.

Tarp europinių valstijų skaitančių kuodaugiausiai laikraščių yra vokiečiai — 3000, francuzai — 2500, anglai — 2000, austro-vengrai — 1500, italai — 1500, Rusija — 600, Šveicarija — 500. Visu turtingiausiais tame dalyke yra Suvienytos Valstijos, kur del 40 milijonų gyventojų išeina 9000 laikraščių.

Palyginant su skaitliumi gyventojų — kas ir yra del mūsų kuosvarbiausiu daigtu — randame jogiai Suvienytose Valstijose yra kuodaugiausiai nes viens laikraštis ant 4444 žmonių; po to eina Šveicarija, kur 500 laikraščių ant 2 700 000 gyventojų — ir todėl iškrinta po 1 laikraštį ant 5000 biskų suviršu gyventojų. Kitos gymines it toli atsiliekta: vokiečiams ir francuzams prisieina po 1 ant 14 000, anglams po 1 ant 16 000, austro-vengrams ir italams jau vos po 1 ant 24 000. Dar ir Francijo pagal Balbio 1826 m. te buvo 1 ant 64 000.

Apie lietuviškus, matant tokį daugį pas kitas laimingesnes gymines, man net ir gėda be priminti: toks juk mažas skaitlėlis tėra lietuviškų laikraščių! Kur kiti ant tokio pat skaitliaus gyventojų — jai dar nemažesnio — kaip Šveicarijo del 2 700 000 gyventojų skaito 500 įvairių laikraščių, ten lietuviai del savo 3 000 000 galvų vos iki 10 laikraščių te suskaito. Bijaus ir be suskaiyti kiek tad prisieitų lietuviškų laikraščių ant vieno žmogaus, mislyju vienok jogiai ir vieno pas mus nėra laikraščio ant 300 600 gyvų lietuviškų galvų. Ar ne gailu tad mums bent-gi patiems savęs? Bet tai ne mus tikt kaltė!

Dagis.

Politika.

Žemė juodųjų žmonių šimet labai patiko Europos diplomatams. Viešpatystės viena už kitos skubina dalinti tarp savęs Afriką, idant kiekviena turētu atrėžtus sau kraštus, kur be jokios kliuties iš svetimos pusės galėtu platinti savo galybę ir prekystę. Rupestis apie savo reikalus toks didis, kad šiandien jau viešpatystės nori pasisavinti vietas, kur ikišiol dar ne buvo žmogaus koja. Kas per priežastys tokio karšto ir godulingo liudimo į svetimus kraštus, nepalytėtus dar civilizacijos su jos geromis ir piktomis pusėmis, jau kitąkart apie

tai trumpai minėjau; užtai šiandien neįdysiu šito klausymo ir pasikakšiu tiktai aprašymu faktų, neseniai atsitikusių. Vokietija, kaip jau žinoma mūsų skaitytojams, už ką gavo Helgoland'ą, pripazino Anglijos protėktoratą ant Zanzibaro; tuomkart-gi 1862 metuose, prie ministerio - prezidento Rossel, su Napoleonu III. buvo padaryta sutartis, pagal kurią Francuzija gavo veto prieš paėmimą Zanzibaro po protėktoratu kokios nors viešpatystės. Pertai Anglija, darydama mainus su Vokietija ir priimdama protėktoratą ant Zanzibaro, sulaužė padarytą anuom laiku su Francuzija sutartį. Francuzija pasinaudojo dabar iš šito atsitikimo, idant padidinti savo galybę Afrikoje. Ji pakėlė protestą prieš sutartį Anglijos su Vokietija ir Anglija ant galo pagalios turėjo atsilyginti su Francuzija, per ką tapo padaryta tarp juodviejų sutartis. Pagal sutartį Francuzija pripazino Anglijos protėktoratą ant Zanzibaro, o už tai Anglija iš savo pusės pripazino jos protėktoratą ant Madagaskaro ir, apart to, tiesą platinti savo naujokynus Alzyre ir Sėnėgale į pietus rubeziuose tarp ežero Čad rytuose ir upės Niger vakaruose. Tokiu budu Francuzija gavo plačią tēritoriją, ant kurios galės kurti savo naujokynus, o tai bus jai užmokesčiu, už ką Vokietija ir Anglija padidino savo naujokynus Rytinėje ir Pietinėje Afrikoje. Tokią jau sutartį padarė Anglija ir su Portugalija, idant atskirti sferą įtekmės abiedviejų viešpatysčių tenai, kur juodvi susitikdavo ir pertai laiks nuo laiko kildavo visoki nesutikimai. Pagal sutartį — Portugalija gavo naujus plotus žemės į 400 000 ket. mylių, o Anglija visą plotą, kuris tesėsi į vakarus nuo ežero Nijanca. Priegtam, vienok, Portugalijai palikta tiesa prilaikyti susinesimus tarp savo rytinių ir vakarinių tēritorijų upe Zambėzi ir delto ant paskirtos platumos gali įtaisyti kelius abiedviems krantais upės. Anglija turi tą pačią tiesą platuose žemės nuo žiemrytų į pietus savo valdymo. Zambėzi su jos prietakomis atidaryta del visų tautų.

Francuzijos viduriniai politiskam gyvenime matomė naujus ženklus, kurių negali praleisti pro šalį. Tykesnės sulyginant išlygos, kurios užstojo, nugramzdėjus bulanzizmui į uzmirsimą, padėjo naujai palatai, išėjusiai iš rinkimų pereinų metų, sukuopti savo atydį ant klausimų, kurie seniai skverbiasi ir laukia išrišimo. Nors palinkimas palatos aiškiai dar nepasirodė, vienok gali patėmyti dū maž daug svarbių siekimų, kuriuodų pasirodė sfėroje ekonomiskos politikos. Vienas jų, nuo seniai jau turintis šaknis Francuzijos draugijoje, apreiskia siaurus egoistiskus norus pramoninjkų luomos ir yra tikt tolesnis trukis seniai prasidėjusios Francuzijoje agitacijos, idant kuolabjausiai apsaugoti savo pramonę nuo svetimos konkurencijos, kitas-gi dar naujas ir jį reikia laikyti už vaisių naujų pažiurų, pradedančių platintis Francuzijos draugijoje ir apreiskėnėjų valdžios supratimą, jog neatbutinai reikia pasirupinti išdirbti atsakančią laiko išlygoms darbo tiesdavystę. Nė viens situodviejų siekimų neišaukė dar jokių rezultatų tiesdavystėje, vienok negali buti abejonės, kad nepoilgam jie pasirodys. Kaip negali abejoti, kad protekcionistai datirs savo siekių, nes protekcionizmo idėjos turi dar daug pasekėjų Francuzijoje, taip gali tikrai sakyti, kad piktos pusės protekcionizmo politikos bus šiek tiek sumazjitos naujais įstatymais, turinciais už siekį darbinjkų reikalus. Tokią viltį paremia atsitikimai, liudyjanti, jog Francuzijoje palengva mainosi pažiuros politikų ir draugijos vadų ant klausymo apie viešpatystės įsikisimą į prietikius kapitalo ir darbo. Paveikslas Vokietijos ir buvęs šimet Berlyne suvažiavymas viešpatysčių pasiuntinių del iš-

rišimo nekurių klausymų darbo tiesdavystės, verčia Francuzijos buržuaziją suprasti, jog negali priešintis reikalavymams, kuriuos pats gyvenimas be paliovos stato, ir ant galo net paojinga ilgai laikyti užmerktas akis ant to, kas aplinkui išsūkia kasdieninius skundus ir dejavimus. Kad pažiūros šitame dalyke mainosi, tai parodo štai koki faktai. Ministeris užrubežinių dalykų Ribot išsiuntė Francuzijos reprezentantams už rubežiaus programą valdžios dalyke klausymo apie darbą, kurioje užkabitas net svarbus klausymas apie darbo ilgumą suaugusių darbinjų; prekystės ministeris Roche sustatė projektą apsaugojimo darbinjų nuo nelaimingų atsitikimų laike darbo; valdžia atsiliepė taip-gi į darbinjūkus su visokiais klausymais, idant dažinoti jų pažiūras. Vis tai atsitikimai, kurių negali praleisti nepaminėjus, labjausiai delto, kad Francuzijoje iki pakutiniam laikui buržuazijos reikalai turėjo didelią įtakmę ant bėgio draugijos gyvenimo; darbinjų-gi reikalai mažai terupėjo draugijos ir politikos vadams. Paveikslas svetimų salių ir atsitikimai kasdieninio gyvenimo verčia valdžią užsimti reformoms, kurios turi sutverti geresnias išlygas del dirbančios luomos ir sykiu tvirtesniais padaryti tuos pamatus, ant kurių stovi draugijos gyvenimas.

Vokietijoje, užsidengus reichstagui ant vasaros, pastatyti iš eilės tiesdavystės projektai paliovė karšinę galvą partijų vadams ir publicistams. Politiskos partijos užsėmė savo naminiams reikalais; vienos, kaip antai social-demokratai, pakėlė vaidą prieš diktaturą senųjų vadų; kitos-gi, o tai klerikalai, tairaujasi apie klausymus, išrišimus kurių reikalaua nuo valdžios, ir apie taktika, kurios turi laikytis pasielgime su valdžia. Neseniai buvęs Koblence katalikų susirinkimas parodo, kad Windhorsto partija atsisako nuo absoliutiškos opozicijos valdžiai, kurios visada laikėsi prie Bismarck'io, ir sutinka pritari valdžios užmanymams, jai tik, žinoma, valdžia išpildys jos reikalavimus. Tokį persimainymą pasielgimo užsikietėjusių priešinių valdžios matome jau tuojaus, kaip tik Bismarckį atstatė ant atilsio. Centras prilaiko valdžią, apsprendžiant reichstage karšią projektą; dabar-gi, ant susirinkimo Koblence, Windhorstas išsitarė, kad dalykuose socialiskos reformos jo partija eis išvien su Imperatorium ir kariaus prieš tuos, kurie stengiasi priešintis valdžios užmanymams. Bet, pažadėdami savo paramstį, klerikalai iš savo pusės taip-gi reikalauja nuo valdžios išpildymo savo norų. Kaip žinoma, labjausiai jie geidžia, kad butu išnaikita viskas, kas dar užiliko nuo laikų kulturkanfo. Turi buti išnaikyti visi įstatymai, kurie uždraudžia visokias dvasiskas korporacijas, neišskiriant nei jezuitų; visoms joms turi daleisti be jokios kliuties platyti savo mokslą ir tarnauti siekiams, del kurių jos pašauktos. Toliaus, dvasiškiems turi pavesti priežiūrą mokinimo jaunuoameniės tikėjimo. Bus ar ne išpildyti šitie reikalavimai klerikalų, tai parodys ateiga; bet tai, kad klerikalai išsižada absoliutiškos opozicijos valdžiai, jaigu ji tik išpildytu katik paminėtus norus, yra svarbus faktas, kuris gali turėti didelią įtakmę ant vidurinio politisko gyvenimo Vokietijos. Centro partija turi šimta su viršum reprezentantų reichstage, o tokį skaitlių balsų patraukti ant savo pusės, tai ne menkas daigtas del valdžios.

Austrijoje sulygimas tarpo cėchų ir vokiečių, padarytas pradzioje šių metų Viedninje, po didelia įtakme valdžios, nepalauja karšinės senųjų ir jaunųjų cėkų partijų. Jaunųjų cėchu partija nenori ir girdėti apie jį. Kaip įmanydama, ji stengiasi padaryti negalima susitaikymą vokiečių ir cėchų ant pamato minėto sulygimo.

Priežastys tokio pasielgimo jų labai svarbios. Pirmiausiai eiti prieš sulygimą verčia juos tai, kad sulygimas buvo padarytas tiktai pasiuntinių iš pusės vokiečių ir partijos senųjų cėchų, juos-gi laikė už nereikalingą pakviesti. Buvo tai didelė klaida iš pusės valdžios, kuri tartum užmiršo jaunuosius cėchus, ir senųjų cėchų, kurie sutiko vieni, be pasiuntinių partijos jaunųjų, daryti sulygimą su vokiečiais. Lengva patėmyti, kad partija jaunųjų cėchų, po tolyn, darosi stipresnia ir vis labjaus pritraukia žmonių simpatijas. Ir tai suprantamas daigtas. Senieji cėchai laikosi politikos oportunitizmo, kompromisų su valdžia. Tokia politika pritinka tada, kada tauta dar silpna, kada pajautimas tautiskos ėsybės ir skirtingumo dar neišsidirbęs, kada, žodžiu, tauta deda dar tik pamatą atkiro politisko gyvenimo. Bet, praėjus laikui uždėjimo pamatų ir išsiaiškinimo gaivalų tautisko išsilavinimo, kada idėalas politiskas aiškiai pastatytas, kompromisų politikos jau neužtenka; tauta, suaugus dvasiškai ir aiškiai išrėzus sau kelus, kuriais turi eiti, idant sutverti sau išlygas laisvo politisko gyvenimo, stengiasi stačiaus reikšti savo norus ir atvirai kovoti, kad datirti savo siekių. Toks momentas užstojo dabar cėchų gyvenime. Užtai partija jaunųjų cėchų, reikalaujanti neatbutinai, be jokio nusileidimo, politiskos autonomijos, ir labjaus įtinka visuomenei, pastodama per tai drutesnia. Delto tai aišku, kad, apsprendžiant klausymą apie susitaikymą vokiečių su cėchais, prigulėjo išklausti balsų jaunųjų cėchų; kadan-gi juos visai atstumė, tai turi pilną tiesą neprimiti sulygimo, padaryto be jų žinios. Apart to, jie priešinasi sulygimui ir delto, kad jis paremtas ne tiek ant principo lygybės abiedviejų tautu — cėchų ir vokiečių — kiek ant principo pripažinimo viršaus tos tautos, kurios skaitlius didesnis kokioje nors dalyje teritorijos; o tai, sako jaunieji cėchai, stato kliūtį įgijimui politiskos autonomijos. Katik minėtos priežastys išsūkia aštrią kovą tarp jaunųjų ir senųjų cėchų, kurioje šitie pradeda apsileisti. Ant rinkimų į seimą jaunieji gauna viršų ir kaip koks iš senųjų traukiasi nuo savo partijos ir pristoja prie jaunųjų. Gali tai ant galo pagaliau priversti senuosius cėchus pasiduoti jauniems dalyke susitaikymo su vokiečiais; bet, jaigu apsileistu šitam dalyke, tai jų programa nustotu autoritėto ir kitose dalise ir tokiu budu reiktu permaintyti ją. Permainymas-gi programos permaintytu prietiki senųjų cėchų prie kitų partijų reichsrate, su kuriomis dabar jie prilaiko valdžią, o persimainymas prietikių partijų turi atsiliepti ant vidurinės politikos viešpatystės.

M. Joniškis.

Gromatnyczia.

Greitakojui. „Jonas Basaitis“ ne gal jau patilpti į kalendorių. Patalpšime tą rašią laikraštyje nors pertrauktai. Kitaip nėra galima — per ilgas.

Svirplini. Straipsnius „Szis tas“ ir tolesnius apturėjome. Laikraščiai bus siusti taip kaip norite, nors pirma siusti po too antrašu grįžo atgal. Naudingų pamokinimų turime ne per daug, nes daugeli jų turėjome paimti į Kalendorių, kurisai ir taip, sunaudojus atsiustus straipsnius, ne atakis sutarimui.

Maziulini. Atsiųstų eilių sunaudot ne galime: forma jų ne atsako uždejimams eileraštytos. Del išreiskimo mislies atsakantesnės yra proza: eilėse-gi visada reikalinga yra forma, kurios nei viens rašejas niekiti ne gal.

J — tui. Korespondencijas apturėjome — už jas širdingai dėkavojame — bet prašidami toliau, meldzeme kad jos butu trumpesnės ir daugiau faktų turėtu. Ilgų istisai ne galime patalpinti; atsiustus-gi rašytos taip, kad jos ir sutrumpiti nesiduoda.

Bernytis į karą jojo.

Padavė Varpelis. (Ant balsu sudėjo Niedzielski)

pp
Ber - ny - tis į ka - ra jo - jo Mer - gy - tē blo - gai su - sir - go

f
Kel - kis mer - gy - te Ma - no šir - dy - te Ar da tu *pp* n' - iš - mie - go - jei?

riten . . . . .
3

Mergytė ant morų dėjo
Bernytis da n'švierijo.
Kelkis mergytė, mano širdytė,
Ar da tu n'šmiegojai?

Mergytė į graba dėjo
Bernytis da n'švierijo.
Kelkis mergytė, mano širdytė ir t. t.

Mergytė ulyčioms nešė
Bernytis da n'švierijo.
Kelkis, mergytė ir t. t.

Mergytė į duobę leido.
Bernytis da n'švierijo.
Kelkis ir t. t.

Mergytė su žemėms metė,
Bernytis jau pavierijo.
Traukčiau kardelį, kirščian galvele
Pats gulčiau prie šalėlės.

Apgarsinimai.

27 Spalnio numirė Vilkaviškyje
Kunigas

Juozas Olekas

Vyskupas Sufraganas.

Gyvenimas mirusio bus aprašytas ir
patalpintas ateinančiuose NN. —

Duodu žinią, kad spaustuvė Ernesto Veyerio perėjo į manō rankas, ir, jog prie spaustuvės įtaisiau kromą visokių knygų. Lygia dalia apsiimu atlikti visokius spaudos darbus ant visokeriopų išlygų.

Mano adresas: **J. Schoenke, Tilsit (Ostpr.).**

Baltimores Lietuviszkoji Mokslo Draugyste

rengesi išduoti gyvenimus Lietuvos Kunigaikščių su paveikslais. Paveikslų vienok neturi; delto prašo turinčius knygas su paveikslais, arba pačius paveikslus, siųsti juos tiesiog arba per rėdystę „Varpo.“ Knygos arba paveikslai, po jų nuėmimui, bus sugražinti loeninikams, arba jaigu jie norėtu, vertė galės but atligita išdavimais Mokslo Draugystės.

Taipo-gi lietuviai-rašėjai užprašomi yra prisidėti prie išdavimo angliškoje kalboje apie lietuvius, kurį, iš pradžių, nors keturissyk ant metų del supažįdimo svetimų tautų su mūsų gyvenimu, rengesi išleisti rėdystė „Vienybės“. Straipsniai del minėto laikraščio gal but rašiti nors lietuviškoje kalboje. Be pagelbos brolių europiečių „Vienybė“ ne įstenge išleisti tokio laikraščio, nes raštiškos pajiegos lietuvių Amerikoje susideda vos iš keletos atsakančių rašėjų.

Tikime, kad visi randanti tą užsiėmimą naudingu dėl mūsų tautos, prisidės savo darbais prie jo įsikunjimo. —